

EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 28.11.2023
COM(2023) 755 final

2023/0439 (COD)

Ettepanek:

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU DIREKTIIV,

milles sätestatakse ebaseaduslikule liitu sisenemisele, liidust läbisõidule ja liidus viibimisele kaasaaitamise ennetamise ja tõkestamise miinimumnormid ning millega asendatakse nõukogu direktiiv 2002/90/EÜ ja nõukogu raamotsus 2002/946/JSK

SELETUSKIRI

1. ETTEPANeku TAUST

• Ettepaneku põhjused ja eesmärgid

Rändajate smugeldamine on kuritegelik tegevus, mille puhul kasumit teenitakse inimeste ja inimväärikuse hinnaga ning rikutakse põhiõigusi ja õõnestatakse ELi rändealduse eesmäärke.

Rändajate smugeldamise vastu võitlemine ja selle ennetamine on üks Euroopa Liidu prioriteete ning see on oluline ebaseadusliku rände terviklikuks käsitlemiseks. Kuritegelikud võrgustikud kasutavad ära inimeste meeleheidet ning hõlbustavad ebaseaduslikku rännet maa-, mere- ja õhuteid pidi, seades ohtu inimeste elu ja püüdes igal moel oma kasumit nii palju suurendada kui võimalik.

Oma 13. septembri 2023. aasta kõnes olukorrast Euroopa Liidus kutsus president Ursula von der Leyen üles tugevdama kõiki liidu käsutuses olevaid vahendeid, et tulemuslikult tõkestada rändajate smugeldamist seeläbi, et ajakohastatakse praegust üle 20 aasta vanust õigusraamistikku. Ta kutsus ka üles karmistama rändajate smugeldamise haldamist ja suurendama ELi asutuste; eelkõige Europoli rolli. Samuti rõhutas ta vajadust teha selle ülemaailmse probleemi lahendamiseks koostööd partneritega, mistõttu korraldab komisjon rahvusvahelise konverentsi, millega luuakse ülemaailmne liit ja kutsutakse üles võtma meetmeid rändajate smugeldamise vastu.

Rändajate smugeldamine ELi ja ELis on jõudnud rekordtasemele ja seda soodustab suurenev nõudlus, mis tuleneb tekkivatest ja süvenevatest kriisidest, eelkõige majanduslangusest, kliimamuutustest tingitud keskkonnaalastest hädaolukordadest ning konfliktidest ja demograafilisest survest paljudes kolmandates riikides. Rändajate smugeldamine suurendab ebaseaduslikult ELi saabuvate inimeste arvu: 2022. aastal avastati ELi välispiiridel ligikaudu 331 000 ebaseaduslikku liitu sisenemise juhtumit, mis on pärast 2016. aastat suurim näitaja ning 66 % rohkem kui eelmisel aastal¹. 2023. aastal avastati aasta algusest kuni septembri lõpuni ELi välispiiridel ligikaudu 281 000 ebaseaduslikku piiriületust, mis on 18 % rohkem kui 2022. aastal samal ajavahemikul. See langeb kokku inimeste smugeldamise sagenemisega, mida tõendab uus rekord: 2022. aastal teatati Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ametile (Frontex) rohkem kui 15 000 rändajate smugeldajast². Võttes arvesse ebaseaduslike saabujate arvu suurenemist 2023. aastal ning mitmesuguseid ülemaailmseid kriise paljudes päritolu- ja transiidiriikides, võib eeldada, et Euroopasse suunduvad rändevood³ ning rändajate smugeldamisega seotud kuritegevus on jätkuvalt suured ja võivad veelgi suurened.

Hinnanguliselt kasutab üle 90 % ELi saabuvatest ebaseaduslikest rändajatest inimesmugeldajaid,⁴ kes enamasti kuuluvad kuritegelikesse organisatsioonidesse. Lisaks saavad smugeldamisvõrgustikud kuritegelikust tegevusest märkimisväärset kasu, mis kogu maailmas ulatub 4,7–6 miljardi euronii aastas⁵. Ebaseadusliku rände vähendamiseks on seetõttu esmatähtis karmikäeline ja kindel vastus smugeldajate tegevusele. Hinnanguliselt on

¹ Frontexi riskianalüüs 2023/2024.

² Frontexi riskianalüüs 2023/2024.

³ Frontexi riskianalüüs 2023/2024.

⁴ Europoli hinnang.

⁵ ÜRO narkootikumide ja kuritegevuse büroo, „Ülemaailmne uuring rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise kohta“, 2018.

inimsugeldajate, eriti merel tegutsevate inimsugeldajate jõhkra tegevuse tagajärjel alates 2014. aastast hukkunud rohkem kui 28 000 inimest⁶.

Ligikaudu pooled rändajate sugeldamise võrgustikest on seotud ka muude kuritegudega, nagu inimkaubandus, uimastite ja tulirelvade ebaseaduslik üle piiri toimetamine, millega hõlbustatakse ebaseaduslikku liikumist ELis. Õiguskaitse- ja õigusasutused seisavad silmitsi mitme pidevalt muutuva probleemiga: inimsugeldajate kiiresti muutuv ja oludega kohanev tegutsemisviis; rändajate ja õiguskaitseasutuste vastu suunatud ähvarduste ja vägivalda laialdasem kasutamine;⁷ raskused end väljaspool ELi asuvates riikides varjavate inimsugeldajate leidmisel ja vahistamisel; mitmesuguste transpordivahendite kasutamine, sealhulgas merekõlbmatud ja raskemini avastatavad alused (nt kalalaevad ja isetehtud metallpaadid), maanteeõidukid, milles rändajaid ohtlikult peidetakse, ning kommerts- ja tellimuslennud, mida kasutatakse üha enam rändajate toomiseks ELi lähedal asuvatesse või ELiga piirnevatesse riikidesse, kust rändajad püüavad seejärel ebaseaduslikult ELi siseneda;⁸ digivahendite kasutamine protsessi kõigis etappides, nii sugeldamisteenuste, marsruutide ja hindade internetis reklaamimiseks kui ka dokumentide võltsimiseks; krüptoraha, e-raha või muude mitteametlike makseviiside (nt *hawala*) kasutamine⁹.

Rändajate sugeldamise peatamine on oluline, et lõhkuda organiseeritud kuritegevuse võrgustikud, mis põhjustavad inimõiguste rikkumisi ja surma, ning tegeleda ELi suunduva ebaseadusliku rände suurenemisega. Terviklik ja kestlik lähenemisviis rändele nõuab jõuliste ja tõhusate meetmete kombinatsiooni, mis täiendab vastastikku kasulikke partnerlusi päritolu- ja transiidiriikidega seeläbi, et tegeletakse rände ja eelkõige ebaseadusliku rände algpõhjustega ning võideldakse samal ajal organiseeritud kuritegevuse, sealhulgas rändajate sugeldamise ja inimkaubanduse vastu. Uues rände- ja varjupaigaleppes¹⁰ on esitatud terviklik rändekäsitlus, mille keskmes on rändajate sugeldamise ennetamine ja tõkestamine.

Rändajate sugeldamist käsitlevat praegust ELi õigus- ja tegevusraamistikku tuleb ajakohastada ja karmistada, et muuta veelgi tulemuslikumaks Euroopa Liidu käsutuses olevad vahendid, millega ennetada neid pidevalt muutuvaid kuritegusid ja neile reageerida, sealhulgas seoses rahvusvahelise õiguse ja Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni maa-, mere- ja õhuteed pidi üle riigipiiri välismaalase ebaseaduslikku toimetamist tõkestava protokolliga kohaste liidu ja selle liikmesriikide juriidiliste kohustustega.

Käesolev direktiivi ettepanek on osa meetmepaketist, millega viiakse ellu president von der Leyeni üleskutse ning selle eesmärk on ajakohastada ja tugevdada kehtivat õigusraamistikku ning tagada liidule eesmärgipärased õigusnormid. Sellega ajakohastatakse ja uuendatakse ELi kriminaalõiguse norme, mis on sätestatud kaasaaitajate pakettis, mis koosneb direktiivist 2002/90/EÜ (millega määratletakse kaasaaitamine ebaseaduslikule piiriületamisele, läbisõidule ja elamisele)¹¹ ja raamotsusest 2002/946/JSK (millega tugevdatakse karistusõiguslikku raamistikku, et tõkestada ebaseaduslikule piiriületamisele, läbisõidule ja elamisele kaasaaitamist)¹².

⁶ Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni projekt „Missing migrants“, kättesaadav aadressil: <https://missingmigrants.iom.int/region/mediterranean>.

⁷ Europol, Criminal Networks in Migrant Smuggling („Rändajate sugeldamise kriminaalsed võrgustikud“), Europol Spotlight, 2023.

⁸ Frontexi riskianalüüs 2023/2024.

⁹ Europol, Criminal Networks in Migrant Smuggling („Rändajate sugeldamise kriminaalsed võrgustikud“), Europol Spotlight, 2023.

¹⁰ COM(2020) 609 final.

¹¹ ELT L 328, 5.12.2002, lk 17.

¹² ELT L 328, 5.12.2002, lk 1.

Käesoleva ettepanekuga koos esitatakse komisjoni ettepanek määruse¹³ kohta, millega tõhustatakse politseikoostööd ja suurendatakse Europoli volitusi rändajate smugeldamise ja inimkaubanduse tõkestamise valdkonnas, eelkõige kodifitseeritakse rändajate smugeldamise vastase Euroopa keskuse loomine Europolis ja keskuse asjaomaste volituste suurendamine. Ettepanekuga suurendatakse Europoli strateegilisi ja operatiivülesandeid rändajate smugeldamise vastases võitluses, et ta saaks suunata ja toetada keskuse tegevust ning teha kindlaks operatiivprioriteedid ja meetmed. Sellega luuakse juhtimisraamistik, kuhu kuuluvad liikmesriikide üksused, mille ülesanne on rändajate smugeldamise tõkestamine, komisjon ja muud ELi ametid. Ettepanekuga parandatakse ametitevahelist koostööd Frontexi ja Eurojustiga, samuti tugevdatakse Europoli ja kolmandate riikide koostööd.

Paketti esitletakse rahvusvahelisel konverentsil, kus pannakse alus rändajate smugeldamise vastasele ülemaailmsele liidule. Selle konverentsiga loob komisjon raamistiku tihedaks poliitiliseks koostööks rahvusvaheliste partneritega, et ühiselt tõkestada rändajate smugeldamist kogu maailmas.

Need kolm algatust täiendavad olemasolevaid algatusi rändajate smugeldamise tõkestamise valdkonnas ja nende abil rakendatakse ELi uuendatud tegevuskava rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise tõkestamiseks (2021–2025)¹⁴ seeläbi, et ajakohastatakse olemasolevat ELi õigusraamistikku, et karistada rändeteedel tegutsevaid rändajate smugeldajaid, ning kehtestatakse lähiaastateks uus ajakohane, õiguslik, operatiivne ja rahvusvaheline koostööraamistik rändajate smugeldamise vastu.

Nende ettepanekute eesmärk on ajakohastada rändajate smugeldamise vastu võitlemise õigusraamistikku ja tagada, et liidul on vajalikud õiguslikud ja operatiivsed vahendid inimsugeldajate uutele tegutsemisviisidele reageerimiseks, nagu on sätestatud komisjoni 2024. aasta tööprogrammis, mis kuulutati välja 17. oktoobril 2023.

Ettepaneku eesmärgid

Praegune ELi õigusraamistik, mis käsitleb ebaseadusliku ELi sisenemise, EList läbisõidu ja ELis viibimise hõlbustamist, võeti vastu 2002. aastal sätete alusel, mis kehtisid enne Lissaboni lepingut. Käesoleva direktiivi ettepaneku üldeesmärk on võtta kasutusele tänapäevane ELi kriminaalõiguse vahend, kus määratletakse selgelt ebaseadusliku ELi sisenemise, EList läbisõidu ja ELis viibimise hõlbustamisega seotud kuriteod ja nähakse nende eest ette tulemuslikud karistused vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 83 ning Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni maa-, mere- ja õhuteed pidi üle riigipiiri välismaalase ebaseaduslikku toimetamist tõkestavale protokollile.

Direktiivi ettepaneku konkreetsed eesmärgid järgmised.

- *Tagada rändajate smugeldamisega tegelevate organiseeritud kuritegelike võrgustike tulemuslik uurimine, neile süüdistuste esitamine ja nende karistamine.*

REFITi raames 2017. aastal toimunud praeguse kaasaaitajate paketi hindamine ja järgnenud järelevalve selle rakendamise üle osutasid probleemidele, mis on seotud ebaseadusliku ELi sisenemise, EList läbisõidu ja ELis viibimise hõlbustamisega seotud kuritegude laia määratlusega. Nimelt osutati asjaolule, et pakett ei ole andnud selgust ega õiguskindlust ebaseadusliku rände hõlbustamise ja humanitaarabi eristamise küsimuses, sest kuriteo määratlus on lai ja näited puuduvad. Käesolev ettepanek toob selgust küsimuses, millised teod tuleks kriminaliseerida. Nende hulka kuuluvad sellise tegevuse hõlbustamine rahalise või

¹³ COM(2023) 754 final.

¹⁴ COM(2021) 591 final.

materiaalse kasu või selle lubamise eest; hõlbustamine, mille eest ei saada küll rahalist või materiaalselt kasu, kuid mis väga tõenäoliselt tekitab isikule raske tervisekahjustuse, ning kolmandate riikide kodanike avalik kihutamine, näiteks internetis, ebaseaduslikule Euroopa Liitu sisenemisele, Euroopa Liidust läbisõidule või Euroopa Liidus viibimisele. Ettepanekus selgitatakse ka, et direktiivi eesmärk ei ole võtta vastutusele kolmandate riikide kodanikke selle eest, et nad toimetati ebaseaduslikult üle piiri, nende abi perekonnaliikmetele või kolmandate riikide kodanikele õiguslike kohustuste alusel antavat humanitaarabi või nende põhivajaduste toetamist.

Lisaks sellele sätestab täpsem määratlus, et kaasaaitamisega seotud kuritegu võidakse toime panna ükskõik millise liikmesriigi territooriumil, hõlbustades seeläbi õigusala koostööd liikmesriikide vahel.

– *Paremini ühtlustatud karistused, mille määramisel võetakse arvesse kuriteo raskusastet*

Pärast kaasaaitajate paketi vastuvõtmist 2002. aastal on rändajate smugeldamises osalevad kuritegelikud võrgustikud üha enam hakanud rändajate ja õiguskaitseasutuste vastu kasutama vägivalda, seades nii ohtu inimeste elu. Ettepanekus määratletakse raskendavatel asjaoludel toimepandud kuriteod (st kuritegu, mis pannakse toime kuritegeliku organisatsiooni liikme poolt; mis tekitab isikule raske tervisekahjustuse või ohustab elu või tervist; mis põhjustab surma), mille eest nähakse ette kõrgemad kriminaalkaristuste määrad. Kavandatavas direktiivis on ettenähtud maksimaalsete karistuste alammäär kõrgem kui praeguses kaasaaitajate paketi (kus ülemmäär on vähemalt kaheksa-aastane vangistus) ja selle kindlaksmääramisel on võetud arvesse ELi kriminaalõiguse vahenditega kehtestatud üldist karistuste süsteemi. Kaasaaitamise kui peamise kuriteo korral oleks võimalik määrata karistus, mille ülemmäär on vähemalt kolmeaastane vangistus, raskendavatel asjaoludel toime pandud kuriteo (st organiseeritud kuritegu, jõhkra vägivalla kasutamine) korral vähemalt kümneaastane vangistus ja kõige raskema kuriteo (mis põhjustab surma) korral 15aastane vangistus.

– *Kohtualluvuse laiendamine*

Rändajate smugeldamise korraldajad ja toimepanijad ei ela enamasti ELis ning nende tegevus ei kuulu seetõttu liikmesriikide kohtualluvusse. Selleks et suurendada võimalusi karistada olulisi sihtmärke, kes korraldavad inimeste smugeldamist, ning vältida olukorda, kus rasked ja traagilised smugeldamisjuhtumid, mis leiavad aset näiteks rahvusvahelistes vetes, ei kuulu ühegi riigi kohtualluvusse, laiendatakse kavandatava direktiiviga liikmesriikide kohtualluvust juhtumitele, kus ebaseaduslikule ELi sisenemisele kaasaaitamine ebaõnnestub ja kolmandate riikide kodanikud kaotavad elu. Nii on see näiteks juhul, kui merekõlbmatud laevad upuvad rahvusvahelistes vetes, seega enne liikmesriigi või kolmanda riigi territoriaalvetesse jõudmist. Kavandatava direktiiviga laiendatakse kohtualluvust ka kuritegudele, mis on toime pandud liikmesriigis registreeritud või liikmesriigi lipu all sõitvate laevade või lendavate õhusõidukite pardal, ning kuritegudele, mis on toime pandud ELis äritegevusega tegelevate, kuid mitte tingimata ELis asutatud juriidiliste isikute poolt.

– *Liikmesriikide vahendite suurendamine rändajate smugeldamise tõkestamiseks ja ennetamiseks*

Tagamaks, et liikmesriigid tõkestavad tulemuslikult rändajate smugeldamist, nõutakse kavandatavas direktiivis, et liikmesriigid annaksid asjaomastele õiguskaitse- ja õigusasutustele piisavad vahendid, võimaldaksid piisava koolituse ja spetsialiseerumise, millega tagatakse kuritegude tulemuslik ennetamine, uurimine ja nende eest süüdistuste

esitamine. Lisaks peaksid liikmesriigid korraldama rändajate smugeldamise ennetamiseks teabe- ja teadvustamiskampaaniaid ning viima ellu uurimis- ja haridusprogramme.

– *Andmete kogumise ja aruandluse parandamine*

2017. aasta hindamise¹⁵ käigus leiti, et rändajate smugeldamisega seotud kuritegude ja kriminaalõiguslike meetmete kohta riiklikul ja Euroopa tasandil puuduvad usaldusväärsed, põhjalikud ja võrreldavad andmed, mis on oluline takistus liikmesriikides kaasaaitajate paketi mõju hindamisel. Lisaks ei võimalda see riiklikel poliitikakujundajatel ja valdkonna spetsialistidel jälgida ega mõõta meetmete tulemuslikkust. Selle puuduse kõrvaldamiseks ja parema järelevalve tagamiseks nõutakse ettepanekus, et liikmesriigid koguksid ja esitaksid igal aastal statistilisi andmeid. See aitaks paremini mõista rändajate smugeldamise olemust ja ulatust, parandaks juhtumite avastamist ja liikmesriikide kriminaalõigussüsteemide reageerimist ning toetaks tõenditel põhinevat poliitikakujundamist.

• **Kooskõla poliitikavaldkonnas praegu kehtivate õigusnormidega**

Käesolev ettepanek on kooskõlas uue rände- ja varjupaigaleppega, millega nähakse olulise osana terviklikust rändekäsitusest ette Euroopa jõuline reageerimine rändajate smugeldamisele nii ELis kui ka väljaspool seda. Sellega rakendatakse ELi uuendatud tegevuskavaga rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise tõkestamiseks (2021–2025)¹⁶ seeläbi, et ajakohastatakse ja moderniseeritakse olemasolevat ELi õigusraamistikku, et karistada rändeteedel tegutsevaid rändajate smugeldajaid. Ettepanekuga on tagatud järjepidevus ja ühtsus ELi tegevuskavadega, mille komisjon esitas Vahemere keskosa, Vahemere idaosa, Vahemere lääneosa ja Atlandi ookeani rändeteede ning Lääne-Balkani rändeteede kohta, samuti meetmepaketiga, mis käsitleb kommertsveokite kasutamist ELi suunduva ebaseadusliku rände korraldamiseks,¹⁷ ning ettepanekuga võtta vastu määrus meetmete kohta, mida kohaldatakse selliste veoettevõtjate suhtes, kes hõlbustavad Euroopa Liidu territooriumile ebaseadusliku sisenemisega seotud inimkaubandust või rändajate ebaseaduslikku üle piiri toimetamist või osalevad selles¹⁸. Samuti on see kooskõlas rahvusvahelisel tasandil võetud ulatuslike kohustustega rändepartnerluste valdkonnas.

Käesolev ettepanek on kooskõlas ka rahvusvahelist organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni konventsiooni täiendava maa-, mere- ja õhuteede pidi üle riigipiiri välismaalase ebaseaduslikku toimetamist tõkestava protokolliga, mille osaline Euroopa Liit on. ÜRO protokoll sisaldab kuriteokoosseisu tunnusena rahalist või muud materiaalset kasu ning selles on sätestatud, et kolmandate riikide kodanike suhtes ei kohaldata kuriteo ohvriks langemise korral protokollikohast süüdistuse esitamist.

Ettepanekuga toetatakse ELi julgeolekuliidu strateegia,¹⁹ ELi organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise strateegia (2021–2025)²⁰ ja inimkaubanduse vastu võitlemise ELi strateegia (2021–2025)²¹ ning ELi merendusjulgeoleku muudetud strateegia²² eesmärgi.

Ettepanek on kooskõlas komisjoni 2020. aasta suunistega ebaseaduslikule piiriületusele, läbisõidule ja seadusliku aluseta riigis viibimisele kaasaaitamise määratlemist ja tõkestamist

¹⁵ SWD(2017) 117 final.

¹⁶ COM(2021) 591 final.

¹⁷ Kättesaadav aadressil: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/et/ip_23_3057.

¹⁸ COM(2021) 753 final.

¹⁹ COM(2020) 605 final.

²⁰ COM(2021) 170 final.

²¹ COM(2021) 171 final.

²² Nõukogu 24. oktoobri 2023. aasta järelused 14280/23, milles käsitletakse ELi merendusjulgeoleku muudetud strateegiat ja selle tegevuskava.

käsitlevate ELi normide rakendamise kohta,²³ milles kinnitatakse, et seadusega lubatud humanitaarabi (näiteks otsingu- ja päästeoperatsioonide raames) ei saa ega tohi kriminaliseerida, et merel otsingu- ja päästeoperatsioone teostavate valitsusväliste osalejate tegevuse kriminaliseerimine juhul, kui nad järgivad asjaomast õigusraamistikku, kujutab endast rahvusvahelise õiguse rikkumist ja seetõttu ei ole see ELi õigusega lubatud ning vajaduse korral tuleks hinnata, kas tegu kuulub mõiste „humanitaarabi“ alla – seda mõistet ei saa tõlgendada viisil, mis võimaldaks seadusega lubatud teo kriminaliseerida – igal üksikjuhul eraldi, võttes arvesse kõiki asjaomaseid asjaolusid.

- **Kooskõla muude liidu tegevuspõhimõtetega**

Direktiivi ettepanek on kooskõlas liidu poliitikaeesmärkidega, eelkõige järgmisega:

- Euroopa Parlamendi ja nõukogu 3. aprilli 2014. aasta direktiiv 2014/42/EL kuriteovahendite ja kriminaaltulu arestimise ja konfiskeerimise kohta Euroopa Liidus ja direktiivi ettepanekuga vara tagasivõitmise ja konfiskeerimise kohta²⁴;
- konventsioon Euroopa Liidu liikmesriikide vahelise vastastikuse õigusabi kohta kriminaalasjades;
- direktiiv 2014/41/EL, mis käsitleb Euroopa uurimismäärust kriminaalasjades;
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoobri 2012. aasta direktiiv 2012/29/EL, millega kehtestatakse kuriteoohvrite õiguste ning neile pakutava toe ja kaitse miinimumnõuded ning asendatakse nõukogu raamotsus 2001/220/JSK;
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. aprilli 2011. aasta direktiiv 2011/36/EL, milles käsitletakse inimkaubanduse tõkestamist ja sellevastast võitlust ning inimkaubanduse ohvrite kaitset ja millega asendatakse nõukogu raamotsus 2002/629/JSK;
- nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiiv 2004/81/EÜ elamisloa väljaandmise kohta pädevate asutustega koostööd tegevatele kolmandate riikide kodanikele, kes on inimkaubanduse ohvrid või kelle ebaseaduslikule sissepääsle on kaasa aidatud;
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. mai 2016. aasta määrus (EL) 2016/794, mis käsitleb Euroopa Liidu Õiguskaitsekoostöö Ametit (Europol);
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. novembri 2018. aasta määrus (EL) 2018/1727 Euroopa Liidu Kriminaalõigusalase Koostöö Ameti (Eurojust) kohta ning millega asendatakse ja tunnistatakse kehtetuks nõukogu otsus 2002/187/JSK;
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu 19. oktoobri 2022. aasta määrus (EL) 2022/2065, mis käsitleb digiteenuste ühtset turgu ja millega muudetakse direktiivi 2000/31/EÜ (digiteenuste määrus);
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. juuni 2009. aasta direktiiv 2009/52/EÜ, millega sätestatakse ebaseaduslikult riigis viibivate kolmandate riikide kodanike töandjatele kohaldatavate karistuste ja meetmete miinimumnõuded;
- nõukogu raamotsus 2009/948/JSK kohtualluvuskonfliktide vältimise ja lahendamise kohta kriminaalmenetluses ning ettepanek, mis käsitleb määrust kriminaalmenetluse üleandmise kohta²⁵.

²³ ELT C 323, 1.10.2020, lk 1.

²⁴ COM(2022) 245 final.

²⁵ COM(2023) 185 final.

Käesolev ettepanek ei piira direktiivi 2004/38/EÜ²⁶ ega Ühendkuningriigi väljaastumislepingu²⁷ kohaldamist. Ettepanekuga ei muudeta mingil juhul direktiivi 2004/38/EÜ ega Ühendkuningriigi väljaastumislepingut.

2. ÕIGUSLIK ALUS, SUBSIDIAARSUS JA PROPORTSIONAALSUS

• Õiguslik alus

Käesoleva ettepaneku õiguslik alus on Euroopa Liidu toimimise lepingu (ELi toimimise leping) artikli 83 lõige 2, kus on sätestatud ELi pädevus kehtestada miinimumnormid, kui liikmesriikide kriminaalõiguse alaste õigus- ja haldusnormide lähendamine osutub mõödapääsmatuks, et tagada liidu poliitika tulemuslik rakendamine valdkonnas, kus on rakendatud ühtlustamismeetmeid. Ühise sisserändepoliitika valdkonda, eelkõige riiki sisenemise ja seal elamise tingimusi, ebaseaduslikku sisserännet ja seadusliku aluseta riigis viibimist ning ELi välispiiride haldamist, on juba ühtlustatud ELi toimimise lepingu vabaduse, turvalisuse ja õiguse V jaotise 2. peatüki (piirikontrolli-, varjupaiga- ja sisserändepoliitika) valdkonnas liidu *acquis* alusel ning oluline on tagada selle tulemuslik rakendamine liikmesriikide kriminaalõiguse alaste õigus- ja haldusnormide lähendamise kaudu.

• Subsidiaarsus

Rändajate smugeldamine on piiriülene kuritegu, mis mõjutab otseselt liitu, selle välispiire ja sageli rohkem kui ühte liikmesriiki. Liikmesriigid üksi ei suuda neid piiriüleseid kuritegusid edukalt tõkestada. Kuriteo määratluse, karistumäärade ja liikmesriikides kohaldatavate ennetusmeetmete edasine ühtlustamine võib tagada tulemuslikumad meetmed rändajate smugeldamise avastamisel, uurimisel ja selle eest vastutusele võtmisel ning meelevärase kohtualluvuse valimise vormide ennetamisel kurjategijate poolt, kes kasutavad ära süsteeme, kus karistused on leebemad.

Selleks et suurendada liidus karistuste hoiatavat mõju, määratakse ettepanekus kindlaks raskendavatel asjaoludel toime pandud kuriteod, mille korral määratakse rangemad karistused, ning ka karistust raskendavad asjaolud, näiteks korduvad kuriteod, kuriteo toimepanemine ametiisiku poolt või tulirelva kandva isiku poolt. Praegu on komisjoni käsutuses oleva teabe kohaselt liikmesriikides ebaseaduslikule liitu sisenemisele ja liidust läbisõidule kaasaaitamise eest ette nähtud kriminaalkaristuste ülemmäär alates ühest aastast Belgias ja Hispaanias kuni kümne aastani Bulgaarias, Küprosel, Iirimaa ja Sloveenias. Liikmesriikides elamisele kaasaaitamise eest määratavad kriminaalkaristused ulatuvad maksimaalselt ühest aastast Austrias, Belgias, Tšehhis, Eestis ja Hispaanias kuni 15 aastani Küprosel. Alates 2015. aastast on 15 liikmesriiki²⁸ pidanud vajalikuks muuta oma õigusakte (kolmes liikmesriigis²⁹ menetletakse praegu muudatusi); muudatused puudutavad rangemaid karistusi,³⁰

²⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiiv 2004/38/EÜ, mis käsitleb Euroopa Liidu kodanike ja nende pereliikmete õigust liikuda ja elada vabalt liikmesriikide territooriumil ning millega muudetakse määrust (EMÜ) nr 1612/68 ja tunnistatakse kehtetuks direktiivid 64/221/EMÜ, 68/360/EMÜ, 72/194/EMÜ, 73/148/EMÜ, 75/34/EMÜ, 75/35/EMÜ, 90/364/EMÜ, 90/365/EMÜ ja 93/96/EMÜ (ELT L 158, 30.4.2004, lk 77).

²⁷ Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi Euroopa Liidust ja Euroopa Aatomiaenergiaühendusest väljaastumise leping (2019/C 384 I/01) (ELT C 384I, 12.11.2019, lk 1).

²⁸ Belgia, Bulgaaria, Horvaatia, Iirimaa, Itaalia, Kreeka, Küpros, Madalmaad, Malta, Poola, Portugal, Prantsusmaa, Slovakkia, Sloveenia ja Ungari.

²⁹ Madalmaad, Prantsusmaa, Slovakkia.

³⁰ Itaalia, Küpros, Madalmaad, Sloveenia

smugeldamiskatsete kriminaliseerimist,³¹ ja humanitaarabiga seotud ebaseadusliku liidust läbisõidu jaoks erandi kehtestamist³².

Euroopa Liidu lepingu artikli 5 lõikes 3 sätestatud subsidiaarsuse ja proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt ei suuda liikmesriigid üksi käesoleva ettepaneku eesmärgi piisaval määral saavutada ning need on paremini saavutatavad liidu tasandil. Rändajate smugeldamise rahvusvahelise mõõtme tõttu ning võttes arvesse juba kehtivaid ELi õigusakte, on ELi tasandil võetavad meetmed eeldatavasti praktilise lisaväärtuse saamisel tulemuslikumad ja tõhusamad kui liikmesriikide individuaalselt võetavad meetmed. ELi sekkumine looks lisaväärtust, ühtlustades veelgi liikmesriikide kriminaalõigusnorme ja aidates tagada liikmesriikidele ühiseid tingimusi.

- **Proportsionaalsus**

Kooskõlas Euroopa Liidu lepingu artikli 5 lõikes 4 sätestatud proportsionaalsuse põhimõttega piirdub kavandatud direktiiv sellega, mis on vajalik rändajate smugeldamise tõkestamise ja selle vastu võitlemise ELi raamistiku tugevdamiseks, ega lähe kaugemale sellest, mis on vajalik seatud poliitiliste eesmärkide saavutamiseks.

Selleks et sihipäraselt tegeleda rändajate smugeldamise raskemate vormidega, näiteks sellistega, millega tekitatakse raske tervisekahjustus või põhjustatakse inimeste hukkumine ja mida kaasaaitajate paketi praegu sõnaselgelt ei mainita, määratletakse direktiivi ettepanekus raskendavatel asjaoludel toimepandud kuriteod ning karistust raskendavad ja kergendavad asjaolud, millega tagatakse kriminaalkaristuste proportsionaalsus vastavalt harta artikli 49 lõikes 3 sätestatud kuritegude ja karistuste proportsionaalsuse põhimõttele.

- **Vahendi valik**

Vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 83 lõikele 2 on liikmesriikide kriminaalõiguse alaseid õigus- ja haldusnorme, mis on olulised liidu poliitika tulemusliku rakendamise tagamiseks valdkonnas, mille suhtes on võetud ühtlustamismeetmeid, võimalik saavutada üksnes Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga, mis võetakse vastu seadusandliku tavamenetluse kohaselt.

3. JÄRELHINDAMISE, SIDUSRÜHMADEGA KONSULTEERIMISE JA MÕJU HINDAMISE TULEMUSED

- **Praegu kehtivate õigusaktide järelhindamine või toimivuse kontroll**

2017. aastal viidi komisjoni õigusloome kvaliteedi ja tulemuslikkuse programmi (REFIT) raames läbi kaasaaitajate paketi hindamine. Selle eesmärk oli hinnata, kas kaasaaitajate pakett on eesmärgipärane. Hinnati kehtivate sätete tulemuslikkust, tõhusust, asjakohasust, sidusust ja ELi lisaväärtust. Hindamine näitas, et kõik liikmesriigid võtsid kaasaaitajate paketi üle ja muutsid vastavalt oma õigusakte. Kaasaaitajate paketi vastuvõtmisega selgitati rändajate smugeldamise ja inimkaubandusega seotud kuritegude erinevust ning lubati kuriteo määratlust veelgi ühtlustada kõigis liikmesriikides, kes kehtestasid karistused ebaseaduslikule liitu sisenemisele, liidust läbisõidule ja liidus viibimisele kaasaaitamise eest.

Hindamise tulemused osutasid sellele, et suur puudus on usaldusväärsetest ja võrreldavatest andmetest rändajate smugeldamisega seotud kuritegude ja kriminaalõiguslike meetmete kohta riiklikul ja Euroopa tasandil ning see mõjutab peaaegu kõiki hindamiskriteeriume. Andmete piiratud kättesaadavuse tõttu ei ole võimalik hinnata, kuidas ja mil määral on kaasaaitajate

³¹ Belgia.

³² Prantsusmaa.

avastamise ja nende vastutusele võtmise suurenemine või liikmesriikide tõhustatud koostöö otseselt seotud kaasaaitajate paketi rakendamisega. Tõenditel põhineva poliitika väljatöötamiseks ELi tasandil on hädavajalik koguda ja analüüsida usaldusväärseid ja õigeaegselt esitatud statistilisi andmeid kuritegevuse ja kriminaalõiguse kohta.

Kättesaadavad andmed ja sidusrühmade seisukohad tõid esile nii kriitilised kui ka rahuldavad elemendid kaasaaitajate paketi tulemuslikkuse kohta selle eesmärkide saavutamisel. Kui näiteks selle õigusakti hoiatav mõju seati kahtluse alla, kuna rändajate ELi smugeldamine üha sageneb, siis karistusraamistiku ühtlustamist hinnati positiivsemalt.

Erinevusi täheldati ka sidusrühmade kategooriate vahel, kes väljendasid erinevaid ja mõnikord vastukäivaid seisukohti kaasaaitajate paketi eri aspektide kohta. Enamik küsitletud isikutest ja organisatsioonidest pooldas kindlalt kuriteo praeguse määratluse muutmist. Hoolimata asjaolust, et kaasaaitamise direktiivi praeguse artikli 1 lõikega 2 jäetakse liikmesriikidele võimalus vabastada kriminaalkaristustest kaasaaitamine ebaseaduslikule liitu sisenemisele ja liidust läbisõidule, kui seda tehakse humanitaarkaalutlustel, kritiseeriti seda sätet selle vabatahtliku olemuse pärast, mis toob kaasa nii selguse kui ka õiguskindluse puudumise. Kodanikuühiskonna esindajad väljendasid muret tajutava ohu pärast, et kodanikuühiskonna organisatsioonide või ebaseaduslikke rändajaid abistavate ja/või nendega töötavate isikute antav abi võidakse kriminaliseerida.

Need arusaamad ja kriitika puudutasid nii liikmesriigi territooriumil kui ka piiridel või avamerel antavat humanitaarabi, hoolimata sellise tegevuse suhtes kohaldatavast teistsugusest õigusraamistikust. Kaasaaitajate paketi rakendamise analüüs näitas, et liikmesriikide lähenemisviisid kuritegude määratlemisel on erinevad. Kui mõnes liikmesriigis on ametiasutustel tavaks keskenduda kaasaaitamisjuhtumitele siis, kui tegu on toime pandud tulu saamise kavatsusega või kuritegelike organisatsioonide poolt, siis teistes liikmesriikides on kuriteo laia määratluse tõttu süüdistus esitatud ka isikutele, kes osutavad ebaseaduslikele rändajatele oma kutsetegevuse raames teenuseid või osutavad abi omakasupüüdmatutel põhjustel.

- **Konsulteerimine sidusrühmadega**

Komisjon pidas kaasaaitajate paketi rakendamise teemal mitmeid sihipäraseid konsultatsioone paljude sidusrühmadega. Konsultatsioonid hõlmasid liikmesriikide õiguskaitse- ja õigusasutusi, asjaomaseid ELi ameteid (Eurojust, Europol, Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Amet, Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet) ning kodanikuühiskonna esindajaid, kellega konsulteeriti kaasaaitajate paketi hindamise ettevalmistamise raames 2017. aastal, et koostada 2020. aastal komisjoni suunised ebaseaduslikule piiriületusele, läbisõidule ja seadusliku alusega riigis viibimisele kaasaaitamise määratlemist ja tõkestamist käsitlevate ELi normide rakendamise kohta, ELi uuendatud tegevuskava rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise tõkestamiseks (2021–2025) ettevalmistamisel ning 2023. aastal osana kaasaaitajate paketi rakendamise jälgimisest ja kaardistamisest liikmesriikides.

Üldiselt hindasid sidusrühmad kriminaalraamistiku ühtlustamist liikmesriikides positiivselt. Eri sidusrühmad väljendasid erinevaid seisukohti kuriteo määratluse ja humanitaarkaalutlustel võetavate meetmete suhtes erandi tegemise vabatahtliku olemuse kohta. Kodanikuühiskonna organisatsioonide esindajad rõhutasid, et kuriteo lai määratlus toob kaasa nii selguse kui ka õiguskindluse puudumise ning ohu, et kodanikuühiskonna organisatsioonide või ebaseaduslikke rändajaid abistavate ja/või nendega töötavate isikute antav humanitaarabi kriminaliseeritakse, samas kui liikmesriigid ei viidanud vajadusele kitsendada kuriteo määratlust või kehtestada kohustuslik erand kriminaliseerimisest. Erinevate siseriiklike lähenemisviiside tõttu kaasaaitamisega seotud kuritegudele tuleb kõnealused kuriteod täpselt määratleda, et ühised ELi meetmed oleksid tulemuslikud ja saaks keskenduda kuritegudele,

mille panevad kasusaamise eesmärgil toime eelkõige kuritegelikud organisatsioonid. Europoli ja Eurojustiga konsulteerimisel osutati samuti samale lähenemisviisile, sest see hõlbustaks operatiivkoostööd ja reageerimist.

Käesoleva ettepaneku ettevalmistamisel konsulteeris komisjon liikmesriikide, Eurojusti, Europoli ning Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ametiga peamiste lünkade üle ELi õigus- ja tegevusraamistikus ning võimaluste üle neid puudusi kõrvaldada.

- **Mõju hindamine**

Ettepanek esitatakse erandkorras ilma kaasneva mõjuhinnanguta. Käesolev ettepanek tugineb siiski tõenditele, mis on kogutud REFITi raames 2017. aastal toimunud kaasaaitajate paketi hindamise, ELi uuendatud tegevuskava (rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise tõkestamiseks (2021–2025)) üle peetud avaliku konsultatsiooni, Europoli, Eurojusti ja Frontexi esitatud teabe ja tõendite ning liikmesriikide ja kodanikuühiskonna sidusrühmadega tehtava koostöö käigus praeguse õigusraamistiku rakendamise järelevalve raames. Konsultatsioonide käigus kogutud teave ja tõendid osutasid vajakajäämistele, mille põhjus on rändajate smugeldamisega seotud kuritegude ja kriminaalõiguslike meetmete kohta usaldusväärsete ja võrreldavate andmete märkimisväärne nappus riiklikul ja Euroopa tasandil; vajadusele kuriteo määratlust veelgi selgemalt ELi õigusaktide alusel ühtlustada, eelkõige seoses rahalise kasu saamise elemendiga, humanitaarabi andmise eesmärgil läbiviidud tegevuse kriminaalkaristustest vabastamise vabatahtliku olemusega, kriminaliseerimise tajutava ohuga ja kehtivate õigusaktide hoiatava mõjuga.

- **Õigusnormide toimivus ja lihtsustamine**

Kooskõlas komisjoni õigusloome kvaliteedi ja tulemuslikkuse programmiga tuleks kõigi algatustega, mille eesmärk on vaadata läbi kehtivad ELi õigusaktid, püüelda lihtsustamise poole ja püüda saavutada seatud poliitikaeesmärke tõhusamalt (st vähendades tarbetuid regulatiivseid kulusid ja liikmesriikide halduskoormust). Kavandatava direktiivi eesmärk on parandada liikmesriikide suutlikkust tõhusalt tõkestada rändajate smugeldamist, eelkõige seoses ohtude ja suundumustega, mis on esile kerkinud ja edasi arenenud viimase kahe aastakümne jooksul pärast kaasaaitajate paketi jõustumist.

Ettepanekuga ühtlustatakse õigusmaastikku ning kriminaliseeritakse rändajate smugeldamine ja nähakse selle eest ette karistused kõigis liikmesriikides. Uute normidega loodetakse luua suurem õiguskindlus küsimuses, mis on kriminaliseeritud käitumine, ja kohandada kriminaalkaristusi kuritegude raskusastmega.

- **Põhiõigused**

Käesolev ettepanek järgib põhiõigusi ja põhimõtteid, mida tunnustatakse Euroopa Liidu lepingu artiklites 2 ja 6 ning mis on sätestatud Euroopa Liidu põhiõiguste hartas (edaspidi „harta“).

Harta on sätestatud mitmed põhiõigused ja -vabadused, mis on olulised rändajate smugeldamise tõkestamisel. Nende hulka kuuluvad inimväärikuse austamine (artikkel 1), õigus elule ja kehalisele puutumatusle (artiklid 2 ja 3), piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise keeld (artikkel 4), õigus vabadusele (artikkel 6), õigus era- ja perekonnaelu austamisele (artikkel 7), õigus isikuandmete kaitsele (artikkel 8), õigus omandile (artikkel 17), varjupaigaõigus (artikkel 18), lapse õigused (artikkel 24), õigus tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele (artikkel 47), süütuse presumpatsioon ja kaitseõigus (artikkel 48), kuritegude ja karistuste seaduslikkuse ja proportsionaalsuse põhimõte (artikkel 49) ning mitmekordse kohtumõistmise ja karistamise keeld (artikkel 50).

Kuna kaasatakse raskendavatel asjaoludel toime pandud kuriteod, lisatakse karistust raskendavate ja leevendavate asjaolude loetelu, nähakse ette juriidiliste isikute karistamise kord ja nõutakse ennetavate meetmete võtmist, siis suurendaks direktiivi ettepanek rändajate smugeldamisega seotud kuritegude tõkestamise tulemuslikkust ja tagaks proportsionaalse reageerimise. Samuti kaitstakse sellega paremini kõigi direktiivi kohaldamisalasse kuuluvate kolmandate riikide kodanike kõiki asjaomaseid põhiõigusi.

Sätteid, millega kehtestatakse uued kuriteod või karistused või muudetakse kuriteo määratlust, analüüsiti põhjalikult, et võtta arvesse õigust tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele, süütuse presumptsiooni ja kaitseõigust, kuritegude ja karistuste seaduslikkuse ja proportsionaalsuse põhimõtet ning sama kuriteo korral mitmekordse kohtumõistmise ja karistamise keeldu. Samuti analüüsiti neid kogunemis- ja ühinemisvabaduse ning perekonnaelu austamise seisukohast.

Käesoleva direktiivi ülevõtmisel siseriiklikusse õigusse tuleb austada põhiõigusi. Eelkõige peaksid liikmesriigid tagama, et karistuste määramisel järgitakse harta põhimõtteid, sealhulgas õigust ennast mitte süüstada ja vaikimisõigust ning mitmekordse kohtumõistmise ja karistuse keeldu. Liikmesriigid peaksid tagama ka, et kriminaalmenetluses austatakse kahtlustatavate või süüdistatavate isikute menetlusõigusi, mis on sätestatud kuues ELi menetlusõiguste direktiivis, st Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivides 2010/64/EL,³³ 2012/13/EL,³⁴ 2013/48/EL,³⁵ (EL) 2016/343,³⁶ (EL) 2016/800³⁷ ja (EL) 2016/1919³⁸.

4. MÕJU EELARVELE

Käesolev ettepanek mõjutab liidu eelarvet, nimelt vajab Euroopa Komisjon täiendavaid inimressursse (nelja täistööajale taandatud töötajat), et tagada liikmesriikide toetamine õigusaktide paketi ülevõtmisel ja nõuetekohasel rakendamisel. Paketti kuuluvad käesolev direktiiv ja ettepanek määruse kohta, mis käsitleb politseikoostöö tõhustamist rändajate smugeldamise ja inimkaubanduse ennetamiseks, avastamiseks ja uurimiseks ning Europoli toetuse suurendamist selliste kuritegude ennetamiseks ja nende vastu võitlemiseks.

Käesolevale ettepanekule lisatud finantsselgituse lisas ja määruse ettepanekus selgitatakse ja põhjendatakse neid vajadusi.

³³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. oktoobri 2010. aasta direktiiv 2010/64/EL õiguse kohta suulisele ja kirjalikule tõlkele kriminaalmenetluses (ELT L 280, 26.10.2010, lk 1).

³⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2012. aasta direktiiv 2012/13/EL, milles käsitletakse õigust saada kriminaalmenetluses teavet (ELT L 142, 1.6.2012, lk 1).

³⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. oktoobri 2013. aasta direktiiv 2013/48/EL, mis käsitleb õigust kaitsjale kriminaalmenetluses ja Euroopa vahistamismäärusega seotud menetluses ning õigust lasta teavitada vabaduse võtmisest kolmandat isikut ja suhelda vabaduse võtmise ajal kolmandate isikute ja konsulaarasutustega (ELT L 294, 6.11.2013, lk 1).

³⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. märtsi 2016. aasta direktiiv (EL) 2016/343, millega tugevdatakse süütuse presumptsiooni teatavaid aspekte ja õigust viibida kriminaalmenetluses kohtulikult arutelul (ELT L 65, 11.3.2016, lk 1).

³⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. mai 2016. aasta direktiiv (EL) 2016/800, mis käsitleb kriminaalmenetluses kahtlustatavate või süüdistatavate laste menetluslikke tagatise (ELT L 132, 21.5.2016, lk 1).

³⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. oktoobri 2016. aasta direktiiv (EL) 2016/1919, milles käsitletakse tasuta õigusabi andmist kahtlustatavatele ja süüdistatavatele kriminaalmenetluses ning isikutele, kelle üleandmist taotletakse Euroopa vahistamismäärusega seotud menetluses (ELT L 297, 4.11.2016, lk 1).

5. MUU TEAVE

• **Rakenduskavad ning järelevalve, hindamise ja aruandluse kord**

Käesoleva direktiivi ettepaneku kohaselt peavad liikmesriigid jõustama käesoleva ettepaneku järgimiseks vajalikud õigus- ja haldusnormid hiljemalt ühe aasta jooksul pärast direktiivi jõustumist ning edastama komisjonile kõnealuste normide teksti. Vastuvõetud siseriiklikud normid peavad sõnaselgelt viitama käesolevale direktiivile.

• **Selgitavad dokumendid (direktiivide puhul)**

Ülevõtmist selgitavaid dokumente ei peeta vajalikuks.

• **Ettepaneku sätete üksikasjalik selgitus**

Artikkel 1 – Reguleerimisese: selle sättega nähakse ette kavandatava direktiivi kohaldamisala, eelkõige sätestatakse miinimumnormid, mis puudutavad kuritegude määratlemist ja karistusi kolmandate riikide kodanike ebaseaduslikule liitu sisenemisele, liidust läbisõidule ja liidus viibimisele kaasaaitamise eest, ning meetmed, millega seda paremini ennetada ja tõkestada.

Artikkel 2 – Mõisted: selles sättes määratletakse käesolevas direktiivis kasutatud peamised mõisted, täpsemalt „kolmanda riigi kodanik“, „saatjata alaealine“ ja „juriidiline isik“.

Artikkel 3 – Kuriteod: selles sättes määratletakse kuriteona kolmanda riigi kodaniku tahtlik abistamine ebaseaduslikul liikmesriiki sisenemisel, liikmesriigi territooriumilt läbisõidul ja seal viibimisel, kui see on seotud tegeliku või lubatud rahalise või materiaalse kasuga või kui kuritegu tekitab isikule suure tõenäosusega raske tervisekahjustuse. Kolmandate riikide kodanike avalikku kihutamist, näiteks internetis, ebaseaduslikule liidu piiri ületamisele, liidust läbisõidule või liidus viibimisele käsitatakse samuti kuriteona. Ettepaneku põhjendustes rõhutatakse ka, et käesoleva direktiivi eesmärk ei ole võtta vastutusele kolmandate riikide kodanikke selle eest, et nad toimetati ebaseaduslikult üle piiri. Lisaks sellele selgitatakse põhjendustes, et käesoleva direktiivi eesmärk ei ole kriminaliseerida perekonnaliikmete abistamist ja kolmandate riikide kodanikele õiguslike kohustuste alusel antavat humanitaarabi või nende põhivajaduste toetamist.

Artikkel 4 – Raskendavatel asjaoludel toimepandud kuriteod: selles sättes määratletakse kuriteod, mis on seotud ebaseaduslikule liitu sisenemisele, liidust läbisõidule ja liidus viibimisele kaasaaitamist puudutava tõsisema rikkumisega, st kuritegu pannakse toime kuritegeliku organisatsiooni tegevuse raames; kuritegu tekitab asjaomasele kolmanda riigi kodanikule raske tervisekahjustuse või ohustab tema elu; kuritegu pannakse toime jõhkrat vägivalda kasutades; smugeldatud rändajad on eriti haavatavad isikud, sealhulgas saatjata alaealised. Raskendav asjaolu on ka selline kaasaaitamine, mis põhjustab ühe või mitme kolmanda riigi kodaniku surma.

Artikkel 5 – Kuriteole kihutamine, sellele kaasaaitamine ja kuriteokatse: selles sättes nõutakse, et liikmesriigid kriminaliseeriks käesolevas direktiivis osutatud kuritegudele kaasaaitamise, neile kihutamise ja selliste kuritegude toimepanemise katsed.

Artikkel 6 – Füüsiliste isikute suhtes kohaldatavad karistused: selle sättega nähakse ette käesolevas direktiivis määratletud kuritegude ja raskendavatel asjaoludel toime pandud kuritegude eest määratavaid karistusi puudutavad miinimumnormid. Liikmesriigid peaksid tagama, et selliste kuritegude eest määratakse mõjusad, proportsionaalsed ja hoiatavad kriminaalkaristused. Kavandatav karistusmäär vastab kuriteo raskusastmele: kaasaaitamise kui peamise kuriteo korral tuleks määrata karistus, mille ülemmäär on vähemalt kolmeaastane vangistus; raskendavatel asjaoludel toime pandud kuritegude eest tuleks määrata karistus, mille ülemmäär on vähemalt kümneaastane vangistus; kõige raskemate raskendavatel asjaoludel toime pandud kuritegude, eelkõige kolmanda riigi kodaniku surma põhjustanud

kuritegude eest tuleks määrata karistus, mille ülemmäär on vähemalt 15aastane vangistus. Kavandatava artikliga nähakse ette ka lisakaristused või meetmed, mille võib määrata süüdimõistetud füüsilistele isikutele.

Artikkel 7 – Juriidiliste isikute vastutus: see sätte sisaldab kohustusi võtta juriidilised isikud vastutusele käesolevas direktiivis osutatud kuritegude eest, kui sellised kuriteod on toime pandud nende kasuks. Samuti on selles sätestatud, et liikmesriigid tagavad, et juriidilisi isikuid saab võtta vastutusele järelevalve ja kontrolli puudumise eest, mis on võimaldanud juriidilise isiku kasuks toime panna kuriteo. Lisaks ei tohiks juriidilise isiku vastutus välistada kriminaalmenetlust füüsilise isiku suhtes.

Artikkel 8 – Juriidilistele isikutele kohaldatavad karistused: selle sättega nähakse ette karistused, mida kohaldatakse käesoleva ettepaneku kohaldamisalasse kuuluvates kuritegudes osalevate juriidiliste isikute suhtes. Kõnealused karistused peavad olema proportsionaalsed kuriteo raskusastmega. Kehtestatud trahvid peaksid raskendavate asjaoludeta toime pandud kuriteo korral ulatuma alates 3 % ülemaailmsest käibest kuni 5 %ni raskendavatel asjaoludel toime pandud kuriteo korral ja 6 %ni raskendavatel asjaoludel toime pandud kuriteo korral, mis põhjustab surma.

Artikkel 9 – Karistust raskendavad asjaolud: selle sättega määratakse kindlaks karistust raskendavad asjaolud, mida õigusasutused peavad arvesse võtma käesolevas direktiivis määratletud kiritegude eest karistuste määramisel.

Artikkel 10 – Karistust kergendavad asjaolud: selle sättega määratakse kindlaks karistust kergendavad asjaolud, mida kohtud peavad arvesse võtma käesolevas direktiivis määratletud kiritegude eest karistuste määramisel.

Artikkel 11 – Kuritegude aegumistähtajad: selle sättega määratakse kindlaks aegumistähtajad, et pädevatel asutustel oleks piisavalt aega uurida käesoleva ettepanekuga hõlmatud kuritegusid, esitada nende eest süüdistusi ja langetada otsuseid ning asjaomased karistused täitmisele pöörata. Kuriteo raskusastmest olenevat nähakse käesoleva ettepanekuga ette minimaalne aegumistähtaeg seitsmest (erandjuhul viiest) aastast kuni 15 aastani.

Artikkel 12 – Kohtualluvus: selles sättes nõutakse, et liikmesriigid kehtestaksid oma kohtualluvuse käesolevas ettepanekus määratletud kuritegude korral. Iga liikmesriik peaks kehtestama oma kohtualluvuse kutitegude korral, mis on kas osaliselt või täielikult toime pandud tema territooriumil, või mis on toime pandud asjaomase liikmesriigi kodaniku või tavapärane elaniku poolt, asjaomases liikmesriigis registreeritud laeva või õhusõiduki pardal või tema territooriumil asutatud või tegutseva juriidilise isiku kasuks. Samuti sätestatakse, et liikmesriigid peaksid kehtestama oma kohtualluvuse kuriteokatsete korral, mis lõppesid kolmanda riigi kodaniku surmaga.

Artikkel 13 – Ennetamine: selle sättega nõutakse, et liikmesriigid võtaksid ennetavaid meetmeid, millega vähendatakse käesolevas direktiivis määratletud kuritegude toimepanemist, näiteks teabe- ja teadvustamiskampaaniate ja haridusprogrammide kaudu.

Artikkel 14 – Vahendid: selle sätte eesmärk on tagada, et kuritegudele kaasaaitamist avastavatel, uurivatel, nende eest süüdistusi esitavatel või otsuseid langetavatel riiklikel asutustel on piisav arv kvalifitseeritud töötajaid ning piisavad rahalised, tehnilised ja tehnoloogilised vahendid, mis on vajalikud nende ülesannete tulemuslikuks täitmiseks.

Artikkel 15 – Koolitus: selle sättega nõutakse, et liikmesriigid pakuksid pädevatele asutustele ja nende töötajatele erikoolitust ja tagaksid selleks piisavad vahendid.

Artikkel 16 – Uurimisvahendid: selle sätte eesmärk on tagada, et organiseeritud kuritegevuse või muude raskete kuritegude korral siseriikliku õiguse alusel ette nähtud uurimisvahendeid saab kasutada ka ebaseaduslikule rändele kaasaaitamise tõkestamiseks.

Artikkel 17 – Andmete kogumine ja statistika: selles sättes käsitletakse vajadust koguda süstemaatiliselt teavet ebaseaduslikule rändele kaasaaitamise tõkestamise kohta ja esitada kõnealuste kuritegude kohta statistilisi andmeid tõenduspõhise poliitikakujundamise jaoks ELis. Selles nõutakse liikmesriikidelt igal aastal asjaomaste statistiliste andmete kogumist ja avaldamist ning nende saatmist komisjonile.

Artikkel 18 – Direktiivi 2002/90/EÜ ja raamotsuse 2002/946/JSK asendamine: selle sättega nähakse ette ebaseaduslikule liitu sisenemisele, liidust läbisõidule ja liidus viibimisele kaasaaitamise kriminaliseerimise valdkonnas praegu kehtivate õigusnormide asendamine nende liikmesriikide puhul, kellele käesolev direktiiv on siduv.

Artikkel 19 – Ülevõtmine: selle sättega nähakse ette ülevõtmise tingimused: nimelt peavad liikmesriigid direktiivi oma siseriiklikku õigusse üle võtma ühe aasta jooksul pärast selle jõustumist.

Ettepanek:

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU DIREKTIIV,

milles sätestatakse ebaseaduslikule liitu sisenemisele, liidust läbisõidule ja liidus viibimisele kaasaaitamise ennetamise ja tõkestamise miinimumnormid ning millega asendatakse nõukogu direktiiv 2002/90/EÜ ja nõukogu raamotsus 2002/946/JSK

EUROOPA PARLAMENT JA EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artikli 83 lõiget 2,

võttes arvesse Euroopa Komisjoni ettepanekut,

olles edastanud seadusandliku akti eelnõu liikmesriikide parlamentidele,

võttes arvesse Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamust¹,

võttes arvesse Regioonide Komitee arvamust²,

toimides seadusandliku tavamenetluse kohaselt

ning arvestades järgmist:

- (1) Ebaseaduslikule liitu sisenemisele, liidust läbisõidule ja liidus viibimisele kaasaaitamine on kuritegelik tegevus, mille puhul suure kasumi teenimise nimel seatakse ohtu inimeste elu ega austata inimväärikust ja kahjustatakse põhiõigusi. See kuritegelik tegevus aitab kaasa ebaseaduslikule rände ja kahjustab liidu rändehalduse eesmärke. Selline kuritegelik tegevus on tingitud suurenevast nõudlusest ja kuritegelike organisatsioonide saadud suurest kasumist. Kõnealuste kuritegude ennetamine ja tõkestamine jääb liidu prioriteediks.
- (2) Direktiiv 2002/90/EÜ³ ja nõukogu raamotsus 2002/946/JSK⁴ (edaspidi „kaasaaitajate pakett“) moodustavad liidu õigusraamistiku kolmandate riikide kodanike ebaseaduslikule liitu sisenemisele, liidust läbisõidule ja liidus viibimisele kaasaaitamise tõkestamiseks. Sellega kehtestatakse ebaseaduslikule liitu sisenemisele, liidust läbisõidule ja liidus viibimisele kaasaaitamisega seotud kuritegude ühised määratlused ning nähakse ette selliste kuritegude eest karistamise karistusõiguslik raamistik. Selleks et kujunevad suundumused peatada ja muuta veelgi tulemuslikumaks liidu raamistik, millega kõnealuseid kuritegusid ennetada ja tõkestada, tuleb kehtivat õigusraamistikku ajakohastada.

¹ ELT C , , lk . .

² ELT C , , lk . .

³ Nõukogu 28. novembri 2002. aasta direktiiv 2002/90/EÜ, millega määratletakse kaasaaitamine ebaseaduslikule piiriületamisele, läbisõidule ja elamisele (EÜT L 328, 5.12.2002, lk 17, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2002/90/oj>).

⁴ Nõukogu 28. novembri 2002. aasta raamotsus 2002/946/JSK, millega tugevdatakse karistusõiguslikku raamistikku, et tõkestada ebaseaduslikule piiriületamisele, läbisõidule ja elamisele kaasaaitamist (EÜT L 328, 5.12.2002, lk 1, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2002/946/oj>).

- (3) Euroopa Ülemkogu 9. veebruari 2023. aasta järeldustes kinnitati vajadust karmistada liidu meetmeid, millega ennetatakse ebaseaduslikku rännet ja inimohvreid, eelkõige tihendades koostööd päritolu- ja transiidiriikidega ning tagades parema koostöö liikmesriikide ja Europoli, Frontexi ja Eurojusti vahel. Uuendatud tegevuskavas rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise tõkestamiseks (2021–2025) on sätestatud rändajate smugeldamise tõkestamiseks võetavad poliitikameetmed, mis on oluline osa uue rände- ja varjupaigaleppe terviklikust rännet käsitlevast lähenemisviisist. Selles esitatakse meetmed neljas prioriteetses valdkonnas: tugevam koostöö partnerriikide ja rahvusvaheliste organisatsioonidega; rändajate smugeldajate karistamine ja rändajate ärakasutamise ennetamine; koostöö tugevdamine ning õiguskaitseasutuste ja õigusasutuste töö toetamine ning teadmusbasi laiendamine.
- (4) Ebaseaduslikule liitu sisenemisele, liidust läbisõidule ja liidus viibimisele kaasaaitamine on rahvusvaheline nähtus ning nii liidu kui ka liikmesriikide tasandil vastuvõetud meetmed peaksid seda rahvusvahelist mõõdet tunnistama. Liidu ja liikmesriikide meetmed peaksid seetõttu arvesse võtma selliseid liidu ja liikmesriikide rahvusvahelisi kohustusi, mis on muu hulgas seotud rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni konventsiooni täiendava maa-, mere- ja õhuteed pidi üle riigipiiri välismaalase ebaseaduslikku toimetamist tõkestava protokolliga, Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni mereõiguse konventsiooni, SOLASi konventsiooni, rahvusvahelise mereotsingute ja -pääste konventsiooni, ÜRO lapse õiguste konventsiooniga ning ÜRO uimastite ja kuritegevuse vastu võitlemise büroo tööga.
- (5) Võttes arvesse selliste tegevuste arengut, mille eesmärk on aidata kaasa ebaseaduslikule liitu sisenemisele, liidust läbisõidule ja liidus viibimisele, ning rahvusvahelisest õigusest tulenevaid liidu ja liikmesriikide õiguslikke kohustusi, tuleks kõigis liikmesriikides veelgi ühtlustada kuritegude määratlusi, et need hõlmaksid asjaomast tegevust veelgi ulatuslikumalt.
- (6) Kooskõlas kriminaalõiguses sätestatud seaduslikkuse ja proportsionaalsuse põhimõttega ning selleks, et tõkestada kuritegelikku tegevust, millega kasumi teenimise nimel seatakse ohtu inimeste elu ega austata inimväärikust, tuleb sätestada kuritegude täpsed ja üksikasjalikud määratlused, et tõkestada kõnealust kuritegelikku käitumist. Abistamist ebaseaduslikul liitu sisenemisel, liidust läbisõidul ja liidus viibimisel tuleks käsitada kuriteona, kui see on seotud tegeliku või lubatud rahalise või materiaalse kasuga. Kuna kõnealune tegevus võib suure tõenäosusega tekitada raske tervisekahjustuse kuriteo ohvriks langenud kolmanda riigi kodanikule või mõnele teisele isikule isegi juhul, kui see ei ole seotud tegeliku või lubatud rahalise või materiaalse kasuga, tuleks see samuti kriminaliseerida. Kuritegude määratlemine on oluline selleks, et pärssida nende isikute tegutsemisviise, kes avalikult, näiteks internetis, kihutavad kolmandate riikide kodanikke ilma loata liitu sisenemisele, liidust läbisõidule või liidus viibimisele. Avaliku kihutamisenä ei tohiks käsitada kolmandate riikide kodanikele objektiivse teabe või nõuannete jagamist liitu seadusliku sisenemise ja liidus seadusliku viibimise ning rahvusvahelise kaitse kohta.
- (7) Juhtudel, kus on seos rahalise või materiaalse kasuga või kui rändajatele võidakse tekitada raske tervisekahjustus, on asjakohane näha ette kriminaalvastutus. Kui on tegemist perekonnaliikmete abistamise, humanitaarabi andmise või inimeste põhivajaduste toetamisega, ei ole need tingimused tavaliselt täidetud. Kolmanda riigi kodanikku ei tohiks võtta kriminaalvastutusele selle eest, et ta on langenud kõnealuse kuriteo ohvriks. Lisaks sellele ei ole käesoleva direktiivi eesmärk kriminaliseerida

perekonnaliikmete abistamist ega kolmandate riikide kodanikele õiguslike kohustuste alusel antavat humanitaarabi või nende põhivajaduste toetamist.

- (8) Ebaseaduslikule liitu sisenemisele, liidust läbisõidule ja liidus viibimisele kaasaaitamine ei mõjuta ainult seda liikmesriiki, kus liitu ebaseaduslikult siseneti. Kuritegude määratlusi puudutavad miinimumnormid peaksid hõlmama tegusid, mis pannakse toime mis tahes liikmesriigi territooriumil, et sellise kuriteo korral oleks võimalik tegutseda ka muudel liikmesriikidel peale selle, kus toimus ebaseaduslik piiriületus, eeldusel et kõnealused kuriteod kuuluvad asjaomaste liikmesriikide kohtualluvusse.
- (9) Tuleb teha vahet kuritegudel, mis on seotud ebaseaduslikule liitu sisenemisele, liidust läbisõidule ja liidus viibimisele kaasaaitamisega, ning raskendavatel asjaoludel toimepandud kuritegudel, mis põhjustavad inimestele ja ühiskonnale suuremat kahju. Karistusmäärad peaksid kajastama ühiskonna suuremat muret raskemate tagajärgedega ja kahjulikuma tegevuse korral, mistõttu raskendavatel asjaoludel toime pandud kuritegude korral tuleks ette näha rangemad kriminaalkaristused.
- (10) Liikmesriigid peaksid kohaldama käesolevat direktiivi kooskõlas ja täielikus vastavuses 1967. aasta New Yorgi protokolliga muudetud 1951. aasta pagulasseisundi konventsiooniga, rahvusvahelisele kaitsele juurdepääsuga seotud kohustuste, eriti tagasi- ja väljasaatmise lubamatuse põhimõttega, ning põhiõigustega.
- (11) Kuritegude eest määratavad karistused peaksid olema tõhusad, hoiatavad ja proportsionaalsed. Sellega seoses tuleks ette näha füüsiliste isikute maksimaalse vangistuse minimaalne kestus. Täiendavad meetmed on sageli tulemuslikud ja neid peaks seetõttu saama kriminaalmenetluses kohaldada. Võttes arvesse võimalikku ohtu, mida võib endast avalikule korrale ja julgeolekule kujutada kolmanda riigi kodanik, kes on toime pannud käesolevas direktiivis määratletud kuriteo, tuleks ta vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivile 2008/115/EÜ⁵ või juhul, kui liikmesriik on kohaldanud kõnealuse direktiivi artikli 2 lõike 2 punkti b, siseriiklikele õigusnormidele tagasi saata kas pärast vanglakaristuse kandmist liikmesriigis või selleks, et kanda vanglakaristus või osa sellest kolmandas riigis, ilma et see piiraks liidu või siseriikliku õiguse soodsamate sätete kohaldamist; lisaks sellele, ilma et see piiraks liidu või siseriikliku õiguse soodsamate sätete kohaldamist, tuleks kõnealusel kolmanda riigi kodanikul keelata taas siseneda liikmesriikide territooriumile asjakohase ajavahemiku jooksul, mis määratakse kindlaks juhtumipõhiselt ja mille pikkus võib olla kõige raskemate juhtumite korral kuni kümme aastat. See ei mõjuta kohtunike ega kohtute õigust määrata kriminaalmenetluses konkreetsetel juhtudel asjakohaseid karistusi.
- (12) Lisaks kuriteo raskusastme hindamisele tuleks hinnata ka selliste kuriteokatsete raskusastet, mille tulemus ei ole ebaseaduslik liitu sisenemine. Kuriteokatsete eest, mis põhjustavad ühe või mitme kolmanda riigi kodaniku surma, tuleks määrata raskemad karistused kui muud liiki katsete eest. Võttes arvesse kuriteo rahvusvahelist mõõdet ning kuna katse panna toime kuritegu, mis võib lõppeda kolmanda riigi kodaniku surmaga, on sama raskusastmega kui surmaga lõppenud kuritegu, on õigustatud ja proportsionaalne kehtestada selliste kuriteokatsete eest liidu tasandil ette nähtud karistuste ülemmäära miinimumnormid.

⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2008. aasta direktiivi 2008/115/EÜ ühiste nõuete ja korra kohta liikmesriikides ebaseaduslikult viibivate kolmandate riikide kodanike tagasisaatmisel (ELT L 348, 24.12.2008, lk 98, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2008/115/oj>).

- (13) Kui liikmesriikide õiguses on ette nähtud asjaomased sätted, tuleks juriidilised isikud võtta kriminaalvastutusele ebaseaduslikule liitu sisenemisele, liidust läbisõidule ja liidus viibimisele kaasaaitamise eest. Liikmesriigid, kelle siseriiklikus õiguses ei ole juriidiliste isikute kriminaalvastutust ette nähtud, peaksid tagama, et nende halduskaristuste süsteemis nähakse käesoleva direktiivi eesmärkide saavutamiseks ette tõhusad, hoiatavad ja proportsionaalsed karistuste liigid ja määrad, nagu on sätestatud käesolevas direktiivis. Nendega peaksid kaasnema täiendavad meetmed. Selleks et tagada määratud karistuste hoiatav mõju, tuleks arvesse võtta juriidiliste isikute finantsolukorda ning kriminaalõiguslike ja muude trahvide puhul tuleks lähtuda juriidilise isiku ülemaailmsest käibest.
- (14) Praktikas määratavate karistusmäärade mõjususe parandamiseks tuleks aluseks võtta karistust raskendavad asjaolud, mis kajastavad kuriteo raskusastet. Raskendavate asjaolude hulka peaksid kuuluma olukorrad, mis soodustavad muid ebaseaduslikke tegevusi, nagu ärakasutamine, sealhulgas seksuaalne ärakasutamine, kasutamine vahendina, isikut tõendavatest dokumentidest ilmajätmine ja ebaseaduslik töötamine.
- (15) Praktikas määratavaid karistusmäärasid tuleks samuti rohkem ühtlustada ja karistuste mõjusust parandada ühiste karistust kergendavate asjaolude kaudu, mis kajastavad käesolevas direktiivis osutatud kuriteo toime pannud füüsilise või juriidilise isiku osalemist koostöös pädevate ametiasutustega kõnealuse kuriteo uurimisel või avastamisel.
- (16) Liikmesriigid peaksid kehtestama aegumistähtaegu käsitlevad normid, et neil oleks võimalik tulemuslikult tõkestada käesolevas direktiivis osutatud kuritegusid, piiramata selliste siseriiklike õigusnormide kohaldamist, milles ei ole kehtestatud aegumistähtaegu uurimisele, süüdistuse esitamisele ja täitmise tagamisele.
- (17) Selleks et tõkestada ebaseaduslikule liitu sisenemisele, liidust läbisõidule ja liidus viibimisele kaasaaitamist, on äärmiselt oluline tagada, et tulemuslikult arestitakse kriminaaltulu ning kuriteovahendid, sealhulgas näiteks paadid, mootorid ning muud paadiosad ja sõidukid. Sel eesmärgil tuleks täielikult ära kasutada kuriteovahendite ja kriminaaltulu arestimiseks ja konfiskeerimiseks olemas olevaid õiguslikke vahendeid, nagu Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2014/42/EL⁶.
- (18) Pidades silmas käesolevas direktiivis osutatud kuritegude piiriülest olemust, ebaseaduslike tegude toimepanijate liikuvust ja piiriülese uurimise võimalust, tuleks sellise tegevuse tulemuslikuks tõkestamiseks ette näha normid, millega kehtestatakse liikmesriikide kohtualluvus. Liikmesriigi territooriumil või osal sellest toimuva ebaseadusliku läbisõidu või viibimise korral peaks olema võimalik kehtestada muu liikmesriigi kohtualluvus peale liikmesriigi, mis oli esimese ebaseadusliku sisenemise liikmesriik. Käesolevas direktiivis osutatud kuritegude raskus ja piiriülene olemus nõuavad, et kohtualluvust ei kehtestataks mitte ainult füüsiliste isikute üle, kes on asjaomase liikmesriigi kodanikud, vaid ka kolmandate riikide kodanike üle, kes elavad alaliselt selle liikmesriigi territooriumil. Juriidiliste isikute üle tuleks kohtualluvus kehtestada juhul, kui nad on kas asutatud asjaomases liikmesriigis või kogu nende äritegevus või osa sellest toimub selle liikmesriigi territooriumil. Samal põhjusel on vaja, et liikmesriik kehtestaks oma kohtualluvuse kuritegude korral, mis on toime

⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 3. aprilli 2014. aasta direktiiv 2014/42/EL kuriteovahendite ja kriminaaltulu arestimise ja konfiskeerimise kohta Euroopa Liidus (ELT L 127, 29.4.2014, lk 39, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2014/42/oj>).

pandud asjaomases liikmesriigis registreeritud või tema lipu all sõitva laeva või lendava õhusõiduki pardal. Liikmesriigid, sealhulgas muud liikmesriigid peale selle, mis oli esimese ebaseadusliku sisenemise liikmesriik, peaksid kehtestama oma kohtualluvuse käesolevas direktiivis osutatud kuritegude korral, mis põhjustavad kuriteo ohvriks langenud kolmandate riikide kodanike sisenemise asjaomasesse liikmesriiki, sellest läbisõidu või selles viibimise.

- (19) Kui kolmanda riigi kodanikku liikmesriigi territooriumile jõudmisel abistatakse, võib asjaomane liikmesriik samuti kehtestada oma kohtualluvuse kuriteokatse korral isegi juhul, kui kolmanda riigi kodanik ei sisene asjaomase liikmesriigi territooriumile. Liikmesriik peaks kehtestama oma kohtualluvuse vähemalt kuriteokatse korral, mis põhjustas kolmanda riigi kodaniku surma.
- (20) Kui kuritegu kuulub rohkem kui ühe liikmesriigi kohtualluvusse, peaksid asjaomased liikmesriigid tegema koostööd, et määrata kindlaks, millises liikmesriigis on parimad eeldused süüdistuse esitamiseks. Kui asjaomaste liikmesriikide pädevad asutused otsustavad koostöö või nõukogu raamotsuse 2009/948/JSK⁷ kohaselt peetud otseste konsultatsioonide tulemusel koondada kriminaalmenetluse ühte liikmesriiki kriminaalmenetluste üleandmise kaudu, tuleks sellise üleandmise suhtes kohaldada määrust (EL) .../... [kavandatud määrus kriminaalmenetluste üleandmise kohta]⁸. Sel eesmärgil tuleks nõuetekohaselt arvesse võtta kõnealuse määruse artikli 5 asjaomaseid kriteeriume. Kõnealuste kriteeriumide prioriteetsus ja kaal peaks põhinema iga üksikjuhtumi faktidel ja sisul.
- (21) Selleks et tõkestada ebaseaduslikule liitu sisenemisele, liidust läbisõidule ja liidus viibimisele kaasaaitamist, tuleks kasutada nii karistussüsteemi kui ka ennetusmehhanisme. Käesolevas direktiivis osutatud kuritegude ennetamine peaks vähendama vajadust karistussüsteemi kasutamise järele ja sellel peaks olema mitmed eelised kuritegevuse vähendamisel. Kõnealuste meetmete eesmärk peaks olema suurendada avalikkuse teadlikkust ning nende hulka peaksid kuuluma teabekampaaniad ja uurimis- ja haridusprogrammid. Need tuleks ellu viia koostöös teiste liikmesriikide, asjaomaste liidu asutuste ja kolmandate riikidega.
- (22) Käesolevas direktiivis osutatud kuritegude tulemuslikku ennetamist ja nende eest karistamist takistab see, kui riiklikel asutustel, kes neid avastavad, uurivad, nende eest süüdistusi esitavad või otsuseid langetavad, ei ole piisavalt vahendeid ja täitmise tagamise volitusi. Eelkõige võib vahendite nappus takistada ametiasutustel meetmete võtmist või piirata nende täitemeetmeid, mistõttu võivad kurjategijad vastutusest pääseda või saada karistuse, mis ei vasta kuriteo raskusele. Seetõttu tuleks kehtestada vahendite ja täitmise tagamise volituste miinimumkriteeriumid.
- (23) Täitmise tagamise ahela toimimise tulemuslikkus sõltub mitmesugustest erioskustest. Ebaseaduslikule liitu sisenemisele, liidust läbisõidule ja liidus viibimisele kaasaaitamisest tulenevate probleemide keerukuse ja selliste kuritegude laadi tõttu tuleb rakendada valdkondadevahelist lähenemisviisi ning kõigis asjaomastes pädevates asutustes on vaja kõrgetasemelisi õiguslaseid teadmisi, tehnilist oskusteavet ja rahalist toetust, samuti kõrgetasemelist koolitust ja spetsialiseerumist. Liikmesriigid peaksid pakkuma koolitust, mis vastab ebaseaduslikule liitu sisenemisele, liidust

⁷ Nõukogu 30. novembri 2009. aasta raamotsus 2009/948/JSK kohtualluvuskonfliktide vältimise ja lahendamise kohta kriminaalmenetluses (ELT L 328, 15.12.2009, lk 42, ELI: http://data.europa.eu/eli/dec_framw/2009/948/oj).

⁸ COM(2023) 185 final.

läbisõidule ja liidus viibimisele kaasaaitamisega seotud kuritegude avastamise, uurimise, nende eest vastutusele võtmise või otsuste langetamisega tegelevate isikute ülesannetele.

- (24) Edukaks täitmise tagamiseks peaksid liikmesriigid tegema käesolevas direktiivis osutatud kuritegude uurimiseks kättesaadavaks tulemuslikud uurimisvahendid, nagu need, mis on sätestatud nende siseriiklikus õiguses organiseeritud kuritegevuse või muude raskete kuritegude vastu võitlemiseks, sealhulgas näiteks side pealtkuulamise, varjatud jälgimise, sealhulgas elektroonilise jälgimise, pangakontode jälgimise ja muud finantsuurimise vahendid. Neid vahendeid tuleks kasutada kooskõlas proportsionaalsuse põhimõttega ja täielikus kooskõlas Euroopa Liidu põhiõiguste hartaga. Kooskõlas siseriikliku õigusega peaks nende uurimisvahendite kasutamist õigustama uuritavate kuritegude laad ja raskusaste. Tagada tuleks isikuandmete kaitse.
- (25) Võrgusisu suhtes, mida võib käsitada käesolevas direktiivis osutatud kuriteona või mis aitab sellele kaasa, nimelt internetis abi pakkumine ebaseaduslikuks liitu sisenemiseks, liidust läbisõiduks ja liidus viibimiseks või avalik kihutamine kõnealusele tegevusele, kohaldatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) 2022/2065⁹ ebaseadusliku sisu suhtes kehtestatud meetmeid.
- (26) Selleks et tulemuslikult tõkestada ebaseaduslikule liitu sisenemisele, liidust läbisõidule ja liidus viibimisele kaasaaitamist, on vaja, et liikmesriikide pädevad asutused koguksid täpseid, järjepidevaid ja võrreldavaid andmeid käesolevas direktiivis osutatud kuritegude ulatuse ja suundumuste ning nende vastu võitlemiseks tehtavate jõupingutuste ja sellise tegevuse tulemuste kohta. Liikmesriigid peaksid selliste kuritegude kohta koguma ja komisjonile esitama asjaomaseid statistilisi andmeid. Komisjon peaks liikmesriikide edastatud andmete põhjal tulemusi korrapäraselt hindama ja avaldama. Liikmesriigid peaksid korrapäraselt koguma ja levitama statistilisi andmeid ja teavet käesoleva direktiivi kohaldamise kohta, et oleks võimalik jälgida selle rakendamist. Statistilised andmed ja teave peaksid olema liikmesriikide vahel võrreldavad ja kogutud ühiste miinimumstandardite alusel.
- (27) Kuna käesoleva direktiivi eesmärki, nimelt sätestada ebaseaduslikule liitu sisenemisele, liidust läbisõidule ja liidus viibimisele kaasaaitamise ennetamise ja tõkestamise miinimumnormid, ei suuda liikmesriigid piisavalt saavutada ning meetme ulatuse ja toime tõttu saab seda paremini saavutada liidu tasandil, võib liit võtta meetmeid kooskõlas Euroopa Liidu lepingu artiklis 5 sätestatud subsidiaarsuse põhimõttega. Kõnealuses artiklis sätestatud proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt ei lähe käesolev direktiiv nimetatud eesmärgi saavutamiseks vajalikust kaugemale.
- (28) Käesolevas direktiivis austatakse põhiõigusi ja järgitakse Euroopa Liidu põhiõiguste hartas tunnustatud põhimõtteid, eelkõige inimväärikuse austamist ja kaitset, õigust isikupuutumatusse, piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise keeldu, õigust vabadusele ja turvalisusele, lapse õigusi, ühinemisvabadust, õigust tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele, kuritegude ja karistuste seaduslikkuse ja proportsionaalsuse põhimõtet ning topeltkaristamise keeldu.

⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 19. oktoobri 2022. aasta määrus (EL) 2022/2065, mis käsitleb digiteenuste ühtset turgu ja millega muudetakse direktiivi 2000/31/EÜ (digiteenuste määrus) (ELT L 277, 27.10.2022, lk 1, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj>).

- (29) Käesoleva direktiivi eesmärk on muuta ja laiendada direktiivi 2002/90/EÜ ja raamotsuse 2002/946/JSK sätteid. Kuna tehtavad muudatused on sisulised, tuleks direktiiv 2002/90/EÜ ja raamotsus 2002/946/JSK selguse huvides täielikult asendada liikmesriikide puhul, kellele käesolev direktiiv on siduv.
- (30) Käesolev direktiiv ei piira Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2004/38/EÜ¹⁰ ega Ühendkuningriigi väljaastumislepingu¹¹ kohaldamist.
- (31) Iirimaa osaleb käesolevas direktiivis Euroopa Liidu lepingule ja Euroopa Liidu toimimise lepingule lisatud protokolli nr 19 (Euroopa Liidu raamistikku integreeritud Schengeni *acquis*' kohta) artikli 5 lõike 1 ning nõukogu otsuse 2002/192/EÜ¹² artikli 6 lõike 2 kohaselt.
- (32) Euroopa Liidu lepingule ja Euroopa Liidu toimimise lepingule lisatud protokolli (Taani seisukoha kohta) artiklite 1 ja 2 kohaselt ei osale Taani käesoleva direktiivi vastuvõtmisel ning see ei ole tema suhtes siduv ega kohaldatav. Arvestades, et käesolev direktiiv põhineb Schengeni *acquis*'l, peaks Taani kõnealuse protokolli artikli 4 kohaselt kuue kuu jooksul pärast nõukogu otsuse tegemist käesoleva direktiivi üle otsustama, kas ta rakendab seda oma õiguses.
- (33) Islandi ja Norra puhul kujutab käesolev direktiiv endast nende Schengeni *acquis*' sätete edasiarendamist Euroopa Liidu Nõukogu ning Islandi Vabariigi ja Norra Kuningriigi vahelise lepingu (viimase kahe riigi osalemiseks Schengeni *acquis*' sätete rakendamises, kohaldamises ja edasiarendamises)¹³ tähenduses, mis kuuluvad nõukogu otsuse 1999/437/EÜ¹⁴ artikli 1 punktis A osutatud valdkonda.
- (34) Šveitsi puhul kujutab käesolev direktiiv endast nende Schengeni *acquis*' sätete edasiarendamist Euroopa Liidu, Euroopa Ühenduse ja Šveitsi Konföderatsiooni vahelise lepingu (Šveitsi Konföderatsiooni ühinemise kohta Schengeni *acquis*' sätete rakendamise, kohaldamise ja edasiarendamisega)¹⁵ tähenduses, mis kuuluvad otsuse 1999/437/EÜ artikli 1 punktis A osutatud valdkonda, kusjuures nimetatud otsuse vastavat punkti tõlgendatakse koostoimes nõukogu otsuse 2008/146/EÜ¹⁶ artikliga 3.

¹⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiiv 2004/38/EÜ, mis käsitleb Euroopa Liidu kodanike ja nende pereliikmete õigust liikuda ja elada vabalt liikmesriikide territooriumil ning millega muudetakse määrust (EMÜ) nr 1612/68 ja tunnistatakse kehtetuks direktiivid 64/221/EMÜ, 68/360/EMÜ, 72/194/EMÜ, 73/148/EMÜ, 75/34/EMÜ, 75/35/EMÜ, 90/364/EMÜ, 90/365/EMÜ ja 93/96/EMÜ (ELT L 158, 30.4.2004, lk 77, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2004/38/oj>).

¹¹ Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi Euroopa Liidust ja Euroopa Aatomienergiaühendusest väljaastumise leping (2019/C 384 I/01) (ELT C 384I, 12.11.2019, lk 1, ELI: [http://data.europa.eu/eli/treaty/withd_2019\(3\)/oj](http://data.europa.eu/eli/treaty/withd_2019(3)/oj)).

¹² Nõukogu 28. veebruari 2002. aasta otsus 2002/192/EÜ Iirimaa taotluse kohta osaleda teatavates Schengeni *acquis*' sätetes (EÜT L 64, 7.3.2002, lk 20, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/2002/192/oj>).

¹³ EÜT L 176, 10.7.1999, lk 36, ELI: [http://data.europa.eu/eli/agree_international/1999/439\(1\)/oj](http://data.europa.eu/eli/agree_international/1999/439(1)/oj).

¹⁴ Nõukogu 17. mai 1999. aasta otsus 1999/437/EÜ Euroopa Liidu Nõukogu ning Islandi Vabariigi ja Norra Kuningriigi vahel sõlmitud lepingu teatavate rakenduseeskirjade kohta nende kahe riigi ühinemiseks Schengeni *acquis*' sätete rakendamise, kohaldamise ja edasiarendamisega (EÜT L 176, 10.7.1999, lk 31, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/1999/437/oj>).

¹⁵ ELT L 53, 27.2.2008, lk 52.

¹⁶ Nõukogu 7. märtsi 2011. aasta otsus 2011/350/EL Euroopa Liidu, Euroopa Ühenduse, Šveitsi Konföderatsiooni ja Liechtensteini Vürstiriigi vahelise protokolli (mis käsitleb Liechtensteini Vürstiriigi ühinemist Euroopa Liidu, Euroopa Ühenduse ja Šveitsi Konföderatsiooni vahelise lepinguga Šveitsi Konföderatsiooni ühinemise kohta Schengeni *acquis*' rakendamise, kohaldamise ja edasiarendamisega) Euroopa Liidu nimel sõlmimise kohta, seoses sisepiiridel piirikontrolli kaotamise ja isikute liikumisega (ELT L 160, 18.6.2011, lk 19, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/2011/350/oj>).

- (35) Liechtensteini puhul kujutab käesolev direktiiv endast nende Schengeni *acquis*’ sätete edasiarendamist Euroopa Liidu, Euroopa Ühenduse, Šveitsi Konföderatsiooni ja Liechtensteini Vürstiriigi vahelise protokoll (mis käsitleb Liechtensteini Vürstiriigi ühinemist Euroopa Liidu, Euroopa Ühenduse ja Šveitsi Konföderatsiooni vahelise lepinguga Šveitsi Konföderatsiooni ühinemise kohta Schengeni *acquis*’ rakendamise, kohaldamise ja edasiarendamisega¹⁷) tähenduses, mis kuuluvad otsuse 1999/437/EÜ artikli 1 punktis A osutatud valdkonda, kusjuures nimetatud otsuse vastavat punkti tõlgendatakse koostöimes nõukogu otsuse 2011/350/EL¹⁸ artikliga 3.
- (36) Küprose, Bulgaaria ja Rumeenia puhul on käesolev direktiiv Schengeni *acquis*’l põhinev või sellega muul viisil seotud akt 2003. aasta ühinemisakti artikli 3 lõike 1 ja 2005. aasta ühinemisakti artikli 4 lõike 1 tähenduses,

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA DIREKTIIVI:

Artikkel 1

Reguleerimisese

Käesoleva direktiiviga kehtestatakse miinimumnormid kuritegude ja karistuste määratlemiseks kolmandate riikide kodanike ebaseaduslikule liitu sisenemisele, liidust läbisõidule ja liidus viibimisele kaasaaitamise valdkonnas ning meetmed, millega selliste kuritegude toimepanemist paremini ennetada ja tõkestada.

Artikkel 2

Mõisted

Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

1. „kolmanda riigi kodanik“ – isik, kes ei ole Euroopa Liidu kodanik Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 20 lõike 1 tähenduses ja kes ei oma liidu õiguse alusel vaba liikumise õigust Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2016/399¹⁹ artikli 2 punktis 5 määratletud tähenduses;
2. „saatjata alaealine“ – alla 18aastane kolmanda riigi kodanik, kes saabub liikmesriikide territooriumile ilma tema eest asjaomase liikmesriigi õiguse või tavade kohaselt vastutava täiskasvanuta, niikaua kui selline isik ei ole teda tegelikult oma hoole alla võtnud, sealhulgas alaealine, kes on jäänud saatjata pärast sisenemist liikmesriikide territooriumile;
3. „juriidiline isik“ – iga üksus, millel on juriidilise isiku staatus vastavalt kehtivale siseriiklikule õigusele, välja arvatud riigid või avalik-õiguslikud asutused, kes teostavad riigivõimu, ja avalik-õiguslikud rahvusvahelised organisatsioonid.

¹⁷ ELT L 160, 18.6.2011, lk 21.

¹⁸ Nõukogu 7. märtsi 2011. aasta otsus 2011/350/EL Euroopa Liidu, Euroopa Ühenduse, Šveitsi Konföderatsiooni ja Liechtensteini Vürstiriigi vahelise protokoll (mis käsitleb Liechtensteini Vürstiriigi ühinemist Euroopa Liidu, Euroopa Ühenduse ja Šveitsi Konföderatsiooni vahelise lepinguga Šveitsi Konföderatsiooni ühinemise kohta Schengeni *acquis*’ rakendamise, kohaldamise ja edasiarendamisega) Euroopa Liidu nimel sõlmimise kohta, seoses sisepiiridel piirikontrolli kaotamise ja isikute liikumisega (ELT L 160, 18.6.2011, lk 19, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/2011/350/oj>).

¹⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. märtsi 2016. aasta määrus (EL) 2016/399, mis käsitleb isikute üle piiri liikumist reguleerivaid liidu eeskirju (Schengeni piirieskirjad) (ELT L 077 23.3.2016, lk 1, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2016/399/oj>).

Artikkel 3

Kuriteod

1. Liikmesriigid tagavad, et kuriteona määratletakse kolmanda riigi kodaniku tahtlik abistamine ebaseaduslikul liikmesriigi territooriumile sisenemisel, liikmesriigi territooriumilt läbisõidul ja seal viibimisel, rikkudes liidu või asjaomase liikmesriigi õigust kolmandate riikide kodanike liitu sisenemise, liidust läbisõidu ja liidus viibimise valdkonnas, kui:
 - a) isik, kes teo toime paneb, küsib või saab kas otse või kaudselt rahalist või materiaalselt kasu või võtab selle vastu või küsib, saab või võtab vastu asjaomase lubaduse, või paneb teo toime kõnealune kasu saamiseks, või
 - b) on suur tõenäosus, et isikule tekitatakse raske tervisekahjustus.
2. Liikmesriigid tagavad, et kuriteona määratletakse kolmandate riikide kodanike avalik kihutamine ebaseaduslikule liikmesriigi territooriumile sisenemisele, liikmesriigi territooriumilt läbisõidule ja seal viibimisele, rikkudes liidu või asjaomase liikmesriigi õigust kolmandate riikide kodanike liitu sisenemise, liidust läbisõidu ja liidus viibimise valdkonnas.

Artikkel 4

Raskendavatel asjaoludel toimepandud kuriteod

Liikmesriigid tagavad, et artiklis 3 osutatud tegevust käsitatakse raskendavatel asjaoludel toimepandud kuriteona juhul, kui:

- a) kuritegu on pandud toime kuritegeliku organisatsiooni tegevuse osana nõukogu raamotsuse 2008/841/JSK²⁰ tähenduses;
- b) tahtlikult või raske hooletuse tõttu on tekitatud kuriteoga raske tervisekahjustus kuriteo ohvriks langenud kolmanda riigi kodanikule või seatud ohtu kõnealuse kolmanda riigi kodaniku elu;
- c) kuriteo toimepanemisel on kasutatud jõhkrat vägivalda;
- d) kuriteo ohvriks langenud kolmanda riigi kodanik oli eriti haavatav, sealhulgas saatjata alaealine;
- e) kuriteoga on põhjustatud kuriteo ohvriks langenud kolmanda riigi kodaniku surm.

Artikkel 5

Kuriteole kihutamine, sellele kaasaaitamine ja kuriteokatse

Liikmesriigid tagavad, et artikli 3 lõikes 1 ja artiklis 4 osutatud kuriteole kihutamine, sellele kaasaaitamine ja kuriteokatse on karistatav kuriteona.

²⁰ Nõukogu 24. oktoobri 2008. aasta raamotsus 2008/841/JSK organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse kohta (ELT L 300, 11.11.2008, lk 42, ELI: http://data.europa.eu/eli/dec_framw/2008/841/oj).

Artikkel 6

Füüsiliste isikute suhtes kohaldatavad karistused

1. Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed tagamaks, et artiklites 3, 4 ja 5 osutatud kuritegude eest määratakse mõjusad, proportsionaalsed ja hoiatavad kriminaalkaristused.
2. Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed tagamaks, et artiklis 3 osutatud kuritegude eest määratakse karistus, mille ülemmäär on vähemalt kolmeaastane vangistus.
3. Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed tagamaks, et artikli 4 punktides a–d osutatud kuritegude eest määratakse karistus, mille ülemmäär on vähemalt kümneaastane vangistus.
4. Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed tagamaks, et artikli 4 punktis e osutatud kuritegude, sealhulgas kõnealuses sättes osutatud kuritegude toimepanemise katsete eest määratakse karistus, mille ülemmäär on vähemalt 15aastane vangistus.
5. Lisaks vastavalt lõigetele 1–4 määratud kriminaalkaristustele võtavad liikmesriigid vajalikud meetmed tagamaks, et artiklis 3, 4 või 5 osutatud kuriteo toimepanemise eest süüdi mõistetud füüsilistele isikutele võib määrata kriminaal- või muu karistuse või pädev asutus võib neile kehtestada meetmed, sealhulgas:
 - a) selliste lubade ja volituste kehtetuks tunnistamine, mis on antud tegevuseks, mille tulemusel kuritegu toime pandi, või keeld tegeleda kas otse või vahendaja kaudu kutsetegevusega, mille käigus kuritegu toime pandi;
 - b) tagasisaatmine pärast karistuse täideviimist liikmesriigis või määratud karistuse või selle osa kandmine tagasisaatmise sihtriigis, ilma et see piiraks liidu või siseriikliku õiguse soodsamate sätete kohaldamist;
 - c) keeld siseneda liikmesriigi territooriumile ja seal viibida asjakohase ajavahemiku jooksul, mis kestab maksimaalselt kümme aastat, ilma et see piiraks liidu või siseriikliku õiguse soodsamate sätete kohaldamist;
 - d) ilmajätmine võimalusest saada avaliku sektori vahendeid, sealhulgas osaleda hankemenetlustes või saada toetusi ja kontsessioone;
 - e) rahatrahvid;
 - f) kuriteost saadud tulu ja selle toimepanemiseks kasutatud kuriteovahendite arestimine ja konfiskeerimine vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivile 2014/42/EL²¹.

Artikkel 7

Juriidiliste isikute vastutus

1. Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed tagamaks, et juriidilist isikut saab vastutusele võtta artiklites 3, 4 ja 5 osutatud kuritegude eest, mille on tema kasuks toime pannud eraisikuna või juriidilise isiku organi liikmena tegutsenud isik, kes on juriidilise isiku juures juhtival kohal ühel järgmistest alustest:

²¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 3. aprilli 2014. aasta direktiiv 2014/42/EL kuriteovahendite ja kriminaaltulu arestimise ja konfiskeerimise kohta Euroopa Liidus (ELT L 127, 29.4.2014, lk 39, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2014/42/oj>).

- a) õigus juriidilist isikut esindada;
 - b) õigus teha juriidilise isiku nimel otsuseid;
 - c) õigus juriidilist isikut kontrollida.
2. Lisaks võtavad liikmesriigid vajalikud meetmed tagamaks, et juriidilisi isikuid saab võtta vastutusele juhul, kui lõikes 1 osutatud isiku puuduliku järelevalve või kontrolli tõttu on osutunud võimalikuks, et juriidilise isiku alluvuses tegutsev isik on selle juriidilise isiku kasuks pannud toime mõne artiklites 3, 4 ja 5 osutatud kuriteo.
3. Juriidiliste isikute lõigete 1 ja 2 kohane vastutus ei välista kriminaalmenetlust füüsiliste isikute suhtes, kes on artiklites 3, 4 ja 5 osutatud kuritegude toimepanijad või neile tegudele kihutajad või neist tegudest osavõtjad.

Artikkel 8

Juriidilistele isikutele kohaldatavad karistused

1. Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed tagamaks, et artikli 7 kohaselt kuriteo eest vastutusele võetud juriidilistele isikutele kohaldatakse mõjusaid, proportsionaalseid ja hoiatavaid karistusi.
2. Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed tagamaks, et artikli 7 kohaselt artiklites 3, 4 ja 5 osutatud kuritegude eest vastutavatele juriidilistele isikutele saab kohaldada muu hulgas järgmisi karistusi või meetmeid:
- a) kriminaalõiguslikud või muud trahvid;
 - b) riiklike hüvitiste, abi või toetuste saamise õigusest ilmajätmine;
 - c) ajutine või alaline ilmajätmine võimalusest saada avaliku sektori vahendeid, sealhulgas kõrvalejätmine hankemenetlustest ning ilmajätmine toetustest ja kontsessioonidest;
 - d) ajutine või alaline ettevõtluskeeld;
 - e) kohtuliku järelevalve alla võtmine;
 - f) sundlõpetamine;
 - g) kuriteo toimepanekuks kasutatud üksuste ajutine või lõplik sulgemine;
 - h) selliste lubade ja volituste kehtetuks tunnistamine, mis on välja antud tegevuseks, mille tulemusel kuritegu toime pandi;
 - i) kuriteost saadud tulu ja selle toimepanemiseks kasutatud kuriteovahendite arestimine ja konfiskeerimine vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivile 2014/42/EL²².
3. Kriminaalõiguslike või muude trahvide summa peab olema proportsionaalne tegevuse raskusastmega ja asjaomase juriidilise isiku individuaalse, rahalise või muu olukorraga. Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed tagamaks, et kõnealuste trahvide ülemmäär ei ole väiksem kui:

²² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 3. aprilli 2014. aasta direktiiv 2014/42/EL kuriteovahendite ja kriminaaltulu arestimise ja konfiskeerimise kohta Euroopa Liidus (ELT L 127, 29.4.2014, lk 39, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2014/42/oj>).

- a) artiklis 3 osutatud kuritegude korral 3 % juriidilise isiku ülemaailmsest kogukäibest kas kuriteo toimepanemisele eelnenud majandusaastal või trahviotsusele eelnenud majandusaastal;
 - b) artikli 4 punktides a–d osutatud kuritegude korral 5 % juriidilise isiku ülemaailmsest kogukäibest kas kuriteo toimepanemisele eelnenud majandusaastal või trahviotsusele eelnenud majandusaastal;
 - c) artikli 4 punktis e osutatud kuritegude korral 6 % juriidilise isiku ülemaailmsest kogukäibest kas kuriteo toimepanemisele eelnenud majandusaastal või trahviotsusele eelnenud majandusaastal.
4. Kui liikmesriigid näevad ette lõike 3 kohased kriminaalõiguslikud või muud trahvid, võivad nad näha ette ka normid, mida kohaldatakse juhul, kui trahvisummat ei ole võimalik kindlaks määrata juriidilise isiku ülemaailmse kogukäibe alusel kuriteo toimepanemisele eelnenud majandusaastal või trahviotsusele eelnenud majandusaastal.

Artikkel 9

Karistust raskendavad asjaolud

Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed tagamaks, et artiklites 3, 4 ja 5 osutatud kuritegude korral võib pidada karistust raskendavaks järgmisi asjaolusid:

- a) kuriteo pani toime ametiisik oma ülesannete täitmisel;
- b) kuriteoga kaasnes või selle tulemuseks oli kuriteo ohvriks langenud kolmanda riigi kodanike ebaseaduslik töötamine, nagu on osutatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivis 2009/52/EÜ²³;
- c) kurjategija on varem lõplikult süüdi mõistetud artiklite 3–5 kohaste samalaadsete kuritegude eest;
- d) kuriteoga kaasnes või selle tulemuseks oli kuriteo ohvriks langenud kolmanda riigi kodanike ärakasutamine või kasutamine vahendina;
- e) kuriteo ohvriks langenud kolmanda riigi kodanik jäeti ilma isikut tõendavatest või reisidokumentidest;
- f) kuriteo toimepanija kandis tulirelva.

Artikkel 10

Karistust kergendavad asjaolud

Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed tagamaks, et seoses artiklites 3, 4 ja 5 osutatud kuritegudega võib pidada karistust kergendavaks asjaoluks seda, kui kurjategija annab pädevatele asutustele teavet, mida nad muul viisil ei saaks ja mis aitab neil:

- a) teha kindlaks või võtta vastutusele teisi kurjategijaid või
- b) hankida tõendeid.

²³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. juuni 2009. aasta direktiiv 2009/52/EÜ, millega sätestatakse ebaseaduslikult riigis viibivate kolmandate riikide kodanike tööandjatele kohaldatavate karistuste ja meetmete miinimumnõuded (ELT L 168, 30.6.2009, lk 24, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2009/52/oj>).

Artikkel 11

Kuritegude aegumistähtajad

1. Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed, et kehtestada aegumistähtajad, mis võimaldavad artiklites 3, 4 ja 5 osutatud kuritegude uurimist, nende eest süüdistuse esitamist, nende kohtulikku menetlemist ja kohtuotsuse tegemist piisava aja jooksul pärast kuritegude toimepanemist, et neid kuritegusid tulemuslikult tõkestada.
2. Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed, mis võimaldavad kuritegu uurida, süüdistuse esitada, kohtumenetluse korraldada ja kohtuotsuse teha:
 - a) artiklis 3 osutatud kuritegude korral hiljemalt seitsme aasta jooksul pärast kuriteo toimepanemist;
 - b) artikli 4 punktides a–d osutatud kuritegude korral hiljemalt kümne aasta jooksul pärast kuriteo toimepanemist;
 - c) artikli 4 punktis e osutatud kuritegude, sealhulgas artikli 4 punktis e osutatud kuriteo toimepanemise katse korral hiljemalt 15 aasta jooksul pärast kuriteo toimepanemist.
3. Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed, mis võimaldavad täitmisele pöörata järgmised karistused:
 - a) vangistus, mis mõistetakse artiklis 3 osutatud kuriteo eest vastavalt lõplikule süüdimõistvale otsusele, võidakse täitmisele pöörata vähemalt seitsme aasta jooksul alates lõpliku süüdimõistva otsuse kuupäevast;
 - b) vangistus, mis mõistetakse artikli 4 punktides a–d osutatud kuriteo eest vastavalt lõplikule süüdimõistvale otsusele, võidakse täitmisele pöörata vähemalt kümne aasta jooksul alates lõpliku süüdimõistva otsuse kuupäevast;
 - c) vangistus, mis mõistetakse artikli 4 punktis e osutatud kuriteo, sealhulgas artikli 4 punktis e osutatud kuriteo toimepanemise katse eest vastavalt lõplikule süüdimõistvale otsusele, võidakse täitmisele pöörata vähemalt 15 aasta jooksul alates lõpliku süüdimõistva otsuse kuupäevast.
4. Erandina lõigetest 2 ja 3 võivad liikmesriigid kehtestada lühema aegumistähtaja, tingimusel et selle tähtaja kulgemist on võimalik teatavate toimingute korral katkestada või peatada. See ajavahemik ei tohi olla lühem kui:
 - a) viis aastat artiklis 3 osutatud kuritegude korral;
 - b) kaheksa aastat artikli 4 punktides a–d osutatud kuritegude korral;
 - c) kümme aastat artikli 4 punktis e osutatud kuriteo, sealhulgas artikli 4 punktis e osutatud kuriteo toimepanemise katse korral.

Artikkel 12

Kohtualluvus

1. Iga liikmesriik kehtestab oma kohtualluvuse artiklites 3, 4 ja 5 osutatud kuritegude üle, kui kuritegu:
 - a) on tervikuna või osaliselt toime pandud tema territooriumil;
 - b) on toime pandud tema kodaniku poolt või kui kuriteo toimepanija on kolmanda riigi kodanik, kelle tavapärane elukoht asub tema territooriumil;

- c) on toime pandud juriidilise isiku kasuks
- i) ja see juriidiline isik on asutatud tema territooriumil;
 - ii) seoses äritegevusega, mis tervikuna või osaliselt toimub tema territooriumil;
- d) on toime pandud asjaomases liikmesriigis registreeritud või tema lipu all sõitva laeva või lendava õhusõiduki pardal;
- e) põhjustab kuriteo ohvriks langenud kolmandate riikide kodanike liitu sisenemise, liidust läbisõidu või liidus viibimise kõnealuse liikmesriigi territooriumil.
2. Iga liikmesriik kehtestab oma kohtualluvuse artikli 4 punktis e osutatud kuriteo toimepanemise katsete üle juhul, kui tegevust oleks käsitatud kuriteona, mille üle oleks kehtestatud kohtualluvus lõike 1 kohaselt.
3. Selleks et esitada artiklites 3, 4 ja 5 osutatud kuritegude eest süüdistus juhul, kui kuritegu on toime pandud väljaspool liikmesriigi territooriumi, võtab iga liikmesriik vajalikud meetmed tagamaks, et tema kohtualluvust ei piira ükski järgmistest tingimustest:
- a) sellist tegu käsitatakse kuriteona teo toimepanemise kohas;
 - b) süüdistuse saab esitada ainult pärast seda, kui riik, kus kuritegu toime pandi, on edastanud teabe.
4. Kui artiklites 3, 4 ja 5 osutatud kuritegu kuulub rohkem kui ühe liikmesriigi kohtualluvusse, teevad need liikmesriigid koostööd, et määrata kindlaks, milline liikmesriik viib läbi kriminaalmenetluse. Asjakohasel juhul saadetakse juhtum kooskõlas raamotsuse 2009/948/JSK artikliga 12 lahendamiseks Eurojustile.

Artikkel 13

Ennetamine

1. Liikmesriigid võtavad asjakohased meetmed, näiteks korraldavad teabe- ja teadvustamiskampaaniaid ning viivad ellu uurimis- ja haridusprogramme, mille eesmärk on suurendada inimeste teadlikkust ning vähendada artiklites 3, 4 ja 5 osutatud kuritegude toimepanemist.
2. Vajaduse korral võtavad liikmesriigid vajalikud meetmed lõikes 1 osutatud tegevuse teostamiseks koostöös teiste liikmesriikide, muude liidu asutuste ja kolmandate riikidega.

Artikkel 14

Vahendid

Liikmesriigid tagavad, et riigi ametiasutustel, kes on pädevad tegelema artiklites 3, 4 ja 5 osutatud kuritegude avastamise, uurimise, nende eest süüdistuste esitamise või nende lahendamise, on piisav arv kvalifitseeritud töötajaid ning piisavalt rahalisi, tehnilisi ja tehnoloogilisi vahendeid, mis on vajalikud käesoleva direktiivi rakendamisega seotud ülesannete tulemuslikuks täitmiseks.

Artikkel 15

Koolitus

1. Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed, et tagada piisavad vahendid ja korrapärane erikoolitus oma õiguskaitse- ja õigusasutuste töötajatele ning selliste asutuste töötajatele, mille ülesandeks on korraldada artiklites 3, 4 ja 5 osutatud kuritegude kriminaaluurimist ja -menetlust.
2. Ilma et see piiraks kohtute sõltumatust, võtavad liikmesriigid vajalikud meetmed, et tagada korrapärane erikoolitus kohtunikele, prokuröridele, õiguskaitse- ja õigusasutuste töötajatele ning selliste pädevate asutuste töötajatele, mille ülesandeks on korraldada käesoleva direktiivi eesmärkidega seotud kriminaaluurimist ja -menetlust.

Artikkel 16

Uurimisvahendid

Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed tagamaks, et artiklites 3, 4 ja 5 osutatud kuritegude uurimiseks ja nende eest süüdistuse esitamiseks on olemas tulemuslikud ja proportsionaalsed uurimisvahendid. Vajaduse korral kuuluvad kõnealuste vahendite hulka spetsiaalsed uurimisvahendid, mida kasutatakse organiseeritud kuritegevuse või teiste raskete kuritegude tõkestamiseks.

Artikkel 17

Andmete kogumine ja statistika

1. Liikmesriigid koguvad statistilisi andmeid, mis on jaotatud artiklites 3, 4 ja 5 osutatud kuriteoliikide kaupa.
2. Lõikes 1 osutatud statistiliste andmete hulka kuuluvad vähemalt järgmised andmed:
 - a) kuriteo ohvriks langenud kolmandate riikide kodanike arv jaotatuna kodakondsuse, soo ja vanuse (laps/täiskasvanu) alusel;
 - b) juhtumite kriminaaluurimise keskmine kestus;
 - c) nende füüsiliste isikute arv, kellele on esitatud süüdistus käesolevas direktiivis osutatud kuritegude eest, jaotatuna soo ja kodakondsuse alusel;
 - d) nende juriidiliste isikute arv, kellele on esitatud süüdistus käesolevas direktiivis osutatud kuritegude eest, jaotatuna asukoha alusel;
 - e) prokuratuuride tehtud otsuste arv, jaotatuna otsuse liikide alusel (kas esitada süüdistus või mitte);
 - f) lõplike kohtuotsuste arv, jaotatuna otsuse liikide alusel (süüdimõistev kohtuotsus, õigeksmõistmine, menetlusse võtmata jätmine faktilistel või muudel põhjustel, sealhulgas kohtuvälised lahendused);
 - g) käesolevas direktiivis osutatud kuritegude eest süüdi mõistetud füüsiliste isikute arv, jaotatuna soo ja kodakondsuse alusel;
 - h) nende füüsiliste isikute arv, kellele on määratud karistus, jaotatuna karistuse liigi ja raskuse (vangistus, trahvid, muu), soo ja kodakondsuse alusel;
 - i) käesolevas direktiivis osutatud kuritegude eest süüdi mõistetud ja karistatud juriidiliste isikute arv;

j) selliste juriidiliste isikute arv, kellele on määratud karistus, jaotatuna asukoha ja karistuse liigi (trahvid, muu) alusel;

k) menetluste keskmine kestus esimese ja teise astme kohtus ning kassatsioonikohtus.

3. Liikmesriigid avaldavad lõikes 2 osutatud statistilised andmed eelmise aasta kohta masinloetaval ja jaotatud kujul iga aasta 1. juuliks ning edastavad need komisjonile.

Artikkel 18

Direktiivi 2002/90/EÜ ja raamotsuse 2002/946/JSK asendamine

1. Direktiiv 2002/90/EÜ ja raamotsus 2002/946 JSK asendatakse nende liikmesriikide puhul, kelle suhtes käesolev direktiiv on siduv, ilma et see piiraks kõnealuste liikmesriikide kohustusi, mis on seotud kõnealuste õigusaktide siseriikliku õigusesse ülevõtmise tähtpäevaga.
2. Viiteid direktiivile 2002/90/EÜ ja raamotsusele 2002/946/JSK käsitatakse viidetena käesolevale direktiivile liikmesriikide puhul, kelle suhtes käesolev direktiiv on siduv.

Artikkel 19

Ülevõtmine

1. Liikmesriigid jõustavad käesoleva direktiivi järgimiseks vajalikud õigus- ja haldusnormid hiljemalt [*üks aasta pärast käesoleva direktiivi jõustumist*]. Nad edastavad kõnealuste normide teksti viivitamata komisjonile.
2. Kui liikmesriigid need normid vastu võtavad, lisavad nad nendesse normidesse või nende normide ametliku avaldamise korral nende juurde viite käesolevale direktiivile. Sellise viitamise viisi näevad ette liikmesriigid.
3. Liikmesriigid edastavad komisjonile käesoleva direktiiviga reguleeritavas valdkonnas nende vastuvõetud põhiliste siseriiklike õigusnormide teksti.

Artikkel 20

Jõustumine

Käesolev direktiiv jõustub kahekümnenal päeval pärast selle avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas*.

Artikkel 21

Adressaadid

Käesolev direktiiv on adresseeritud liikmesriikidele kooskõlas aluslepingutega.

Brüssel,

Euroopa Parlamendi nimel
president

Nõukogu nimel
eesistuja